

šumava

www.npsumava.cz

ZAJÍMAVOSTI Z PŘÍRODY | ZE ŽIVOTA OBYVATEL | Z HISTORIE

ČTVRTLETNÍK SPRÁVY NÁRODNÍHO PARKU ŠUMAVA jaro 2021 | 45 Kč

**Tři desetiletí
Národního parku Šumava**

Biologické dědictví

**Návrat pstruhů
do jezera Laka**

Úplně od začátku...

2021 – 30 let
Národního parku Šumava

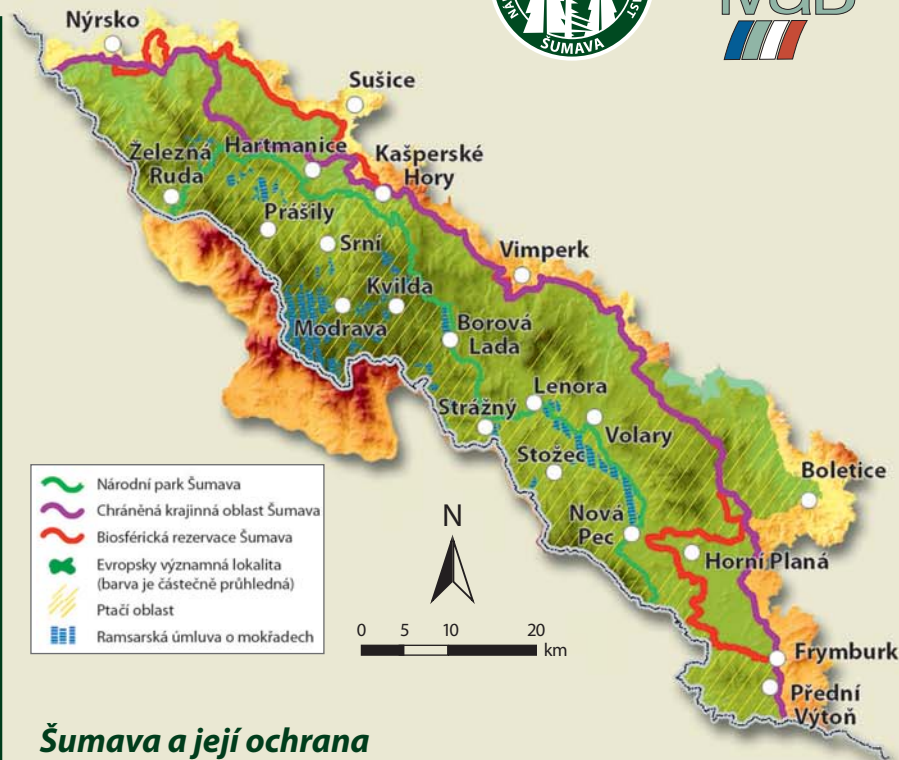
V příloze: Kvarteto a plakát pro malé čtenáře

Slovo na úvod

Národnímu parku je 30 let... Gratuluj! Teď by bylo asi na místě napsat, jak složitých a těžkých 30 let to bylo. Jaké zajímavosti, radosti a překvapení nám to třicetiletí největšího národního parku v Česku přineslo. Všechno by byla pravda, protože tři desetiletí Národního parku Šumava s sebou nesly všechny myslitelné emoce. Národní park Šumava si za tu dobu prošel opravdu zajímavým vývojem. Takovým, který by určitě vydal na celou knihu... A tak proč ji nenapsat?! Kniha 30 let NP Šumava se aktuálně zpracovává. Bude mít více než 30 kapitol, které mapují důležité události, vývoj nejrůznějších druhů, ale i přírodních společenstev. Co kapitola, to velký příběh plný napětí, překvapení, tajemství, i neuvěřitelných zvratů. A protože mám to štěstí tuto knihu zpracovávat, vrací se mi mnohé události za posledních 15 let, kterých je Šumava součástí i mého života. Se vznikem knihy mi pomáhají desítky lidí, kteří Šumavě a Národnímu parku dali mnohdy celý svůj život – profesní i soukromý. Šumava je totiž jedinečná. Když se jí jen trochu otevřete, chytne vás za srdce a už nepustí – to se stalo nejen mě a těm desítkám kolegů a spolupracovníků, ale i tisícovkám dalších lidí. A já jsem za to šťastný stejně, jako za to, že zde před třiceti lety vznikl národní park. Je požehnáním nejen pro přírodu, ale pro nás všechny. A tak všechno nejlepší, Národní parku Šumava!

Honza Dvořák
mluvčí Správy NP Šumava

Šumava a její ochrana

Chráněná krajinná oblast Šumava

Vyhlášena v roce 1963 jako vyvrcholení snah o zvláštní ochranu přírodovědně cenného území.

Národní park Šumava

Centrální část Šumavy byla v roce 1991 přearžena podle české legislativy do nejvyšší kategorie územní ochrany.

Ramsarská lokalita – Šumavské rašeliniště

Poměrně rozsáhlá část území (6 371 ha), zařazená v roce 1993 do mezinárodního seznamu mokřadů, dokládá celosvětový význam území.

Natura 2000

V rámci celoevropské soustavy chráněných území byla v souvislosti se vstupem ČR do Evropské unie zřízena:

- **Ptačí oblast Šumava** – pro ochranu vybraných ptačích druhů v oblasti (v roce 2004),
- **Evropsky významná lokalita Šumava** – pro ochranu společenstev a vybraných druhů (v roce 2005).

Obě lokality se prolínají s územím NP a CHKO a dokládají tak evropský význam tohoto území.

Biosférická rezervace Šumava

Už v roce 1970 byl vyhlášen celosvětový Program Člověk a biosféra (MaB). Jeho cílem je podpořit rozumné a trvale udržitelné využívání přírodních zdrojů a zlepšení vztahů mezi člověkem a přírodou. Oblast Šumavy byla celosvětovou organizací UNESCO vyhlášena biosférickou rezervací v roce 1990.

Šumava
Biosférická rezervace

Vydavatel
Správa Národního parku Šumava,
rezortní organizace MŽP

Adresa redakce
Správa Národního parku Šumava
1. máje 260, 385 01 Vimperk
tel.: 388 450 218
fax: 388 450 019
e-mail: sumava@npsumava.cz

Redakční rada
Pavel Bečka, Jan Dvořák, Pavel Hubený, František Janout, Jiří Kadoch, Jan Kozel, Zdenka Křenová, Václav Sklenář, Martin Starý, Josef Štemberk, Michal Valenta

Redaktor časopisu
Jiří Kadoch

Fotografie
Na titulní straně: Jaro na šumavských loukách, kde kdysi žili lidé. Foto: Václav Sklenář
Na zadní straně: Historický hraniční mezník. Foto: Dana Zývalová

Grafická úprava: Mgr. Václav Hrabá
Tisk: INPRESS, a. s., České Budějovice

Distribuce
Prostřednictvím E-shopu, informačních středisek Správy Národního parku Šumava a předplatného.

Podávání novinových zásilek povoleno Českou poštou, s.p., ředitelstvem odstěpného závodu Jižní Čechy v Českých Budějovicích, jzn.: P-2986/96 ze dne 6. června 1996.

Předplatné
Výřizuje redakce, časopis vychází čtyřikrát ročně, cena výtisku je 45 Kč, celoroční předplatné 145 Kč.

Registrační číslo: MK ČR E 7518
Uzávěrka čísla: 15. 2. 2021
Datum vydání: 1. 4. 2021

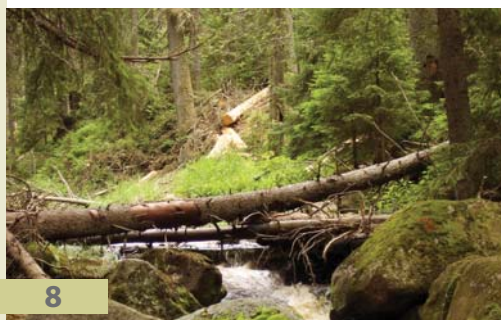
Nevyžádané rukopisy a fotografie se nevracejí.

04

04 Tři desetiletí Národního parku Šumava

Ohlédnutí zpět, co přineslo třicetiletí a vývoj Národního parku Šumava.

8

06 Biologické dědictví

Některých dědictví se zbavujeme, aniž bychom si to uvědomili a jsou důležitá nejen pro nás.

08 Náhrada újem za ztížení lesního hospodaření

Jak je to s náhradou újem vlastníkům za to, že strpí omezení z důvodu ochrany přírody?

10 Vývoj lesního hospodářského plánování v Národním parku Šumava do r. 2005

Prostředí národního parku je v plánování trochu odlišné od klasických lesnických organizací.

12 Jak se měnil úhel pohledu na přirozenost šumavských lesů

Jsou na Šumavě lesy přirozené, či ne?

14 Klimatické změny v Bavorském lese

Výzkum začal poměrně nedávno, přesto již můžeme rozpoznat první významné změny.

16 Kepelské Zhůří – nejen botanický klenot Šumavy

Pro svou druhovou bohatost je možné jej považovat za jakousi přírodní laboratoř.

18 Návrat pstruhů do jezera Laka

Přirozený růst nového lesa přispěl k celkové regeneraci okolního prostředí, a tím i k návratu původních rybích druhů.

12

18

20 Krkonoše

Nejstarší český národní park si prošel svým vývojem, který nebyl a není jednoduchý.

22 Šumava v Praze, to je Pražský Sušičan

Spolek, který už téměř 100 let šíří v Praze povědomí o Šumavě.

24 Úplně od začátku...

Rozhovor s Milanem Skolkem, prvním mužem pověřeným řízením Národního parku Šumava.

24

26 Vývoj turistické infrastruktury 1991-2021

Ve vybavení území národního parku pro turisty jsme ušli veliký kus cesty ke spokojenosti návštěvníků.

28 Partnerské školy Národního parku Šumava

Co se pod tímto pojmem vlastně skrývá?

30 Kaple Maria Rast am Stein a vodopády sv. Wolfganga

S naším tipem na výlet se podíváme do Vyššího Brodu na řadu zajímavých míst.

32

32 Šumava před sto lety na snímcích Fotoateliéru Seidel XXI.

Myslivny v Arnoštově a v Černém lese u Záhvozdí

34 Aktuality

Tři desetiletí Národního parku Šumava

U Zlatého stolečku, horská smrčina v roce 2020.

„Krása starobylé šumavské krajiny spočívá v její křehkosti a nepoznatelnosti, a snad i proto je tak vyhledávanou a přitažlivou oblastí pro návštěvníky. Hodnota vědeckých informací, které jsou v ní skryty, je nevyčísitelná.“ Boyd Evison, 1994.

Kouzlo doby

Byla to nádherná a zvláštní doba, ve které národní park vznikal. Komunisti ochráncům přírody na správách v Sušici a ve Vimperku o myšlence národního parku zakazovali mluvit. Přesto jeho vyhlášení přislíbil jeden z politiků KSČ v Bavorsku těsně před sametovou revolucí. A politická změna v roce 1989, která v sobě nesla silný ekologizující proud, byla doslova hnací silou vyhlášení velkého chráněného území. Vlastně by to bez politické změny asi dopadlo docela jinak. Národní parky za vlády KSČ měly sloužit hlavně rekreaci a odpočinku pracujícího lidu. Ochrana přírody, podle zákona velmi přísná, byla rozmělněná množstvím výjimek. Nebyly tu žádné spolky, které by příslušná jednání oponovaly, nebyli tu žádní soukromí vlastníci a podnikatelé, vědecká obec měla převážně jiné zájmy, než šumavskou přírodu. To vše měla změnit nová doba. Demokracie a právní stát.

Jiná ochrana přírody

Ochrana přírody byla tehdy vnímána docela jinak, než dnes. Chráněny byly

hlavně scenérie, obrazy krajiny, až po nich typická společenstva a jednotlivé druhy. Mnohem důležitější bylo, jak příroda „vypadá“, než to, jaká doopravdy je. A protože příroda sama své scenérie stále, někdy pomaleji, jindy rychleji, mění, bylo třeba tyto scenérie neustále „zachraňovat“. Vesměs se k tomu používaly dostupné prostředky: pila, sekera, traktor, buldozer nebo výsadba „nové přírody“. Není se tedy čemu divit, když Národní park Šumava dostal za úkol uchovat a zlepšit přírodní prostředí, chránit volně žijící živočichy a planě rostoucí rostliny a zachovat typický vzhled krajiny. Ano, objevil se i poměrně revoluční prvek: „zejména zachovat ochranu a obnovu samořídících funkcí přírodních ekosystémů“... Ale i s tím se počítalo jaksi standardními postupy (pila, sekera, traktor...). Jen pár bláznů toužilo po skutečné divočině.

A co lidé...

Přechod od plánovitého socialistického hospodaření ke kapitalismu znamenal velké uvolnění pracovní síly a velkou svobodu v podnikání. Důležitou roli při vzni-

ku národního parku hrála potřeba zachování zaměstnanosti a udržení místního obyvatelstva. Takto byla zejména chráněna lesnická výroba, takže velká část zaměstnanců, techniky a objektů tehdejších státních podniků přešla pod správu národního parku, v níž mělo docházet k postupné – a pomalé – restrukturalizaci výroby. Nebylo to úplně jednoduché partnerství: V jedné organizaci se rázem sešli lidé, kteří se do té doby znali spíše z konfliktů, než ze spolupráce. V případě zemědělské produkce opanoval území Šumavy sen o vzniku velkého množství malých rodinných farem, které třeba postaví Správa a na 99 let je bude pronajímat místním rodinám, včetně zázemí luk a pastvin. Privatizace zemědělské půdy, která se rozjela hlavně po roce 1995, ale takové sny velmi rychle pohřbila. Ani k výstavbě a následnému půjčování staveb pro podnikání se kapitalistický stát – celkem pochopitelně – neměl. Vznikly tak plošně velké a personálně minimalizované farmy obhospodařující hlavně propachtované pozemky. Lákadlo privatizace se ale dotklo i lesnictví. Bývalí dělníci státní-

ho podniku si kupovali lakatoše, univerzály a jinou techniku a stali se živnostníky. Na Správě dělníků pomalu ubývalo, a aby se dosáhlo konkurence a minimalizovala místní korupce, začaly se služby pro Správu soustěžit. Padl tedy nakonec i sen o šťastném a trvalém zaměstnání lesnického personálu pod křídly Správy Národního parku Šumava. Malých živnostníků, vzhledem ke konkurenci, začalo ubývat. Ti, co zbyli, začali podnikat i mimo park, někdy hlavně mimo park... Šumavské vesnice se změnily. Z bytovek a rodinných domků se staly ubytovny nebo penziony, na zahrádkách už nechrochtala prasata a nehrabaly slepice, zmizelo hučení zprivatizovaných pil. Díky uvolněné privatizaci státní půdy se po roce 1995 začali objevovat noví vlastníci pozemků a staveb, začala postupně růst cena pozemků, a tak přicházeli bohatší a jinak uvažující obyvatelé. Pivo v hospodách zdražilo. Výsledkem jsou zcela nová sídla. Jsou určitě mnohem upravenější, než byly ty před národním parkem. Mají chodníky, parkoviště, veřejné osvětlení. Funkční čističky. Za posledními domy chybí smrduté skládky. Staré vesnické kouzlo těchto sídel se ztratilo a máme tu moderní centra outdoorového konzumu. I to je výsledek 30 let trvání národního parku...

Příroda dnes

Ale vraťme se k podstatě národního parku. Poměrně nejasné zadání, jak by měl národní park vypadat v době svého vyhlášení, vyvolalo řadu střetů a napětí. Vlastně krátce

Dopadová plocha na Stodůlkách v polovině 90. let už zarůstala lesem.

po jeho vyhlášení hledali mnozí způsoby, jak pomoci Šumavě i národnímu parku. Hlavně tím, že se zcela nově nadefinují jeho cíle a pravidla: Od představy „horší“ CHKO až po představu mezinárodně uznávaného národního parku s více jak polovinou území ponechanou divočině. Mnoho konfliktů, mnoho nejasností a různých cílů... Všechny ty konflikty ale měly jeden úžasný efekt: na položené otázky bylo potřeba najít jasné odpovědi. To nebývalým způsobem rozvinulo vědecké poznávání šumavské přírody. Otevřela se studna poznání, ze které

Horská smrčina U Zlatého stolečku v první polovině 90. let.

Prášilské jezero v roce 2020: les v roce 1991 postihla silná vichřice následovaná gradací kůrovců, v roce 2019 si voda našla cestu hrází a hladina zaklesla na původní úroveň.

může každý pít, a která přesahuje význam Šumavy. V roce 2017 staré konflikty z velké části vyřešila novela zákona, která (poprvé v české historii) definovala jako dlouhodobý cíl národních parků divočinu na převážné ploše jeho území. A zároveň poněkud uvolnila dosud přísný režim v sídlech na území parku. Můžeme možná směle říci, že národní park splnil původní zadání. Byly zachovány a obnoveny samořídící funkce území téměř na třetině jeho plochy. V plánu je toto území postupně rozšiřovat. A na to reagují druhy divoké přírody. Přišel bobr, vlk, jeřáb popelavý, brouci, které jsme považovali za vymřelé...

Rozhodně to nebylo ztracených třicet let!

Pavel Hubený

Správa Národního parku Šumava
pavel.hubeny@npsumava.cz

Biologické dědictví

Slovo dědictví vyvolává různé představy. Někdy je dědictví nechtěné a může způsobit problémy. Jindy naopak přinese nečekanou změnu k lepšímu. Jisté je, že každý z nás si nese třeba jen v sobě dědictví, které ovlivňuje naše životy. Není jednoduché se s dědictvím vyrovnat nebo se jej zbavit. Jsou však taková, kterých se zbavujeme, aniž bychom si to uvědomili a jsou důležitá nejen pro nás. Řeč je o biologickém dědictví.

Na vrcholu Malé Mokrůvky se zachovalo kompletní biologické dědictví.

Narušení je život

Biologické dědictví je pojem, který objevil v souvislosti s narušením (disturbancí) ekosystému a definoval ho Američan J. Franklin v roce 2000. Biologickým dědictvím nazval struktury a organismy, které přetrvávají z doby před narušením společenstva a ovlivňují průběh jeho obnovy. Narušení nejsou nic nepatřičného, jsou to události, které se pravidelně objevují a usměrňují vývoj ekosystému. V případě lesa to mohou být narušení větrem, hmyzem, požárem, ale i těžbou stromů. Biologické dědictví lesního společenstva zahrnuje prvky existujícího lesa. Patří mezi ně např. velké tlusté stromy, odumírající stromy, stojící i ležící mrtvé dřevo nebo pahýly kmenů a jejich zlomy.

Dědí se i pestrost

K biologickému dědictví se řadí také vývratové struktury (např. prohlubně pod vývraty, kupy po zetlelých kořenových systémech, samotné kořeny se spodní částí kmene), semena v půdě, obnova, tedy malé stromy, ale i obnažená minerální půda. Zkrátka všechno, co z lesa po narušení zůstane, je užitečné a důležité pro jeho obnovu a schopnost další samostatné existence. Velkou roli v tom hraje druhová rozmanitost. Les vytváří řadu mikro stanovišť poskytujících útočiště organismům mnohem menším, než jsou stromy, organismům, bez nichž by lesní ekosystémy byly velmi oslabené a chudé. Biologické dědictví pomáhá tuto pestrost udržovat a umožnit přežití

druhům na ně vázaným. Pro zachování ekologicky stabilních lesů je proto nutné, aby se prvky biologického dědictví zachovávaly v maximální míře.

Těžba nebo všechno

V národních parcích jsou narušení lesních ekosystémů větrem a hmyzem součástí jejich přirozené dynamiky a přispívají k naplnění dlouhodobého cíle NP především v přírodních zónách. Tam jsou společenstva „nejbohatší“, protože „dělí“ všechno. Dnes se o tom můžeme přesvědčit na téměř jedné třetině rozlohy NPŠ. Narušení jsou však užitečná i mimo přírodní zóny a přispívají k aktivnímu obnovnímu managementu v přírodě blízké zóně a v zóně

soustředěné péče. Narušení se tady využívá právě k vytvoření a zachování přirozených strukturálních prvků lesa, tedy biologického dědictví, a napomáhá ke zlepšení stavu ekosystému. Vedle přirozených narušení se tady uplatňuje také narušení účelovou těžbou stromů.

Jedle a listnáče zůstávají

Správa NPŠ při péči o lesní ekosystémy spojené s těžbou dřeva dlouhodobě postupuje tak, že kácí pouze smrky a geograficky nepůvodní dřeviny. Jedle, buky, javory, jilmy a další listnaté dřeviny zůstávají v porostech na dozítí a přirozenému tlení. Při zásazích se dbá na to, aby byly ohleduplné ke všem živým stromům, které v lese zůstávají, včetně těch nejmladších. Výsledkem tohoto přístupu je, že v NPŠ narazíte na doupné stromy (stromy s dutinami), pahýly, vývrátové struktury ale i souše nebo ležící kmeny a stromy mnohem častěji, než je tomu v běžném lese. Kromě dříví listnáčů, jedlí a souší v lesích v NPŠ po zásahu zůstává i určitý podíl opracované (odkorněné) smrkové dřevní hmoty k zetlení.

Nepořádek, který se hodí

V lesích národních parků není takový pořádek jako v ostatních lesích, jsou však mnohem pestřejší, biologicky hodnotnější, odolnější a schopné rychlé samo obnovy. Pomáhá jim v tom právě biologické dědictví. Jedním z důkazů, že lesy v NPŠ jsou skutečně bohatší než většina lesů v ČR, je i to, že za posledních dvacet let se množství tlejícího dřeva v NPŠ zdvojnásobilo. Zatím co v roce 2000 zde dosahoval objem stojícího i ležícího odumřelého dřeva průměrně 41 m³ na jeden hektar, v roce 2019 to bylo již 80 m³. Nejvíce tlejícího dřeva je přirozeně v „nejbohatších“ přírodních zónách (212 m³ na hektar). Soustavné zachovávání biologického dědictví při péči o lesní ekosystémy v NPŠ se však projevuje nejen v nejvyšších partiích Šumavy, kde leží většina přírodních zón, ale i tam, kde člověk zasahuje nejvíce. Tady, v nejnižších polohách NPŠ, je na každém hektaru 50 m³ stojících odumřelých stromů a tlejícího dřeva, přičemž souše tvoří jednu třetinu až jednu polovinu tohoto objemu.

Dejte na sebe pozor!

To je jeden z příspěvků péče o lesní ekosystémy v NPŠ k zachování jejich biologického dědictví, které zvyšuje schopnost autoregulace a hodnotu lesních společenstev. Návštěvníci s tím musí počítat a počínat si obezřetněji než v jiných lesích. Stojící odumřelé nebo poškozené stromy, jež jsou pro rozmanitost a odolnost lesů tak důležité, představují nebezpečí, s jakými se návštěvník v „chudých“, lesích mimo NP setká v mnohem menší míře. Vždyť průměrná hodnota objemu odumřelých stromů ve všech lesích v ČR byla v roce 2016 jen necelých 13 m³ na jeden hektar. Naopak v NPŠ návštěvníci narazí na suchý stojící strom nebo ležící kmen více než 6x častěji než mimo něj. V tomto smyslu jsou tedy šumavské lesy 6x „bohatší“.

Dědictví pro život

„Bohatství“ však přináší i starosti a nenadálé překážky. Cesty života i cesty vývoje ekosystému jsou klikaté a je potřeba počítat s tím, že rovné a naplánované úseky občas zkomplikuje nečekaná „odbočka“ nebo „narušení“, které zdánlivě pohodovou rovinku změní. Pak se hodí nějaké to dědictví k tomu, abychom se zase dostali do rovnováhy a s nenadálou změnou se bez větších ztrát vyrovnali. Nebavujme proto žádné lesy veškerého biologického dědictví, není nechtěné a nenechávají si je jen pro sebe. I bez věcí můžeme být bohatí a nehmotné nebo přírodní dědictví často znamená víc než to, na které se dá sáhnout...

Přirozené strukturální prvky lesního společenstva na Smrčíně.

Zachování pahýlů a vývrátových struktur je pro pestrost lesa důležité.

Tlející dřevo a pionýrské dřeviny patří k biologickému dědictví.

Díky promyšlené péči je v NPŠ 6krát více tlejícího dřeva než v ostatních lesích ČR.

Jan Kozel
Správa Národního parku Šumava
jan.kozel@npsumava.cz

Náhrada újmy za ztížení lesního hospodaření

Smysluplná motivace k naplňování cílů ochrany přírody v cenných lesních ekosystémech

Finanční náhrada újmy vzniklé omezením lesního hospodaření na území národního parku je jedním z významných nástrojů k uplatňování potřeb ochrany přírody na lesních pozemcích v lesích zvláštního určení. Je to vlastně finanční kompenzace vlastníkům za to, že strpí omezení ve prospěch ochrany přírody na svých pozemcích.

Možnost uplatňování újmy nebyla ale vždy samozřejmostí. Přelom nastal až v roce 2004, a to tzv. naturovou novelou zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (zákon). Tato novela zavedla do zákona ustanovení o soustavě Natura 2000 a její ochraně, a to v souladu s právem Evropského společenství v České republice. Důležitým se tak mj. stalo nové ustanovení § 58 zákona, týkající se možnosti a pravidel uplatňování nároku náhrady újmy vzniklé vlastníkovi či nájemci lesního pozemku v důsledku omezení vyplývajících ze zákona. Dalším zásadním a logickým krokem bylo zpracování prováděcí vyhlášky č. 335/2006 Sb., kterou se stanoví podmínky a způsob poskytování finanční náhrady za újmu vzniklou ome-

zením lesního hospodaření, vzor a náležitosti uplatnění nároku.

Každý je povinen strpět omezení vyplývající ze zákona

Ustanovení § 58 zákona ve svém úvodním odstavci uvádí, že ochrana přírody a krajiny je veřejným zájmem a každý je povinen při užívání přírody a krajiny strpět omezení vyplývající z tohoto zákona. Zároveň však v dalších odstavcích zakotvuje určité mechanismy pro náhradu újmy za ztížení hospodaření způsobené těmito omezeními. Dle odstavce 2 musí újma vzniknout či trvat v důsledku omezení vyplývajících z části třetí až páté zákona včetně prováděcích právních předpisů nebo z rozhodnutí vydaného na jejich základě, závazného stanoviska nebo souhlasu vydaného podle tohoto zákona a případně omezení vyplývajících z rozhodnutí vydaném podle ustanovení § 66 zákona.

Újma ze zákona, nesouhlasu a souhlasu s podmínkami.

V případě omezení vzniklých přímo ze zákona újma vzniká přímo na základě zákonného zákazu. Žadatelé se tedy odkazují přímo na konkrétní ustanovení záko-

na a musí prokázat, že k omezení ze zákona skutečně došlo. U činností vázaných na souhlas se nejedná o omezení přímo ze zákona a náhrada újmy se poskytuje v případě, že souhlas není udělen nebo je udělen s takovými podmínkami, které představují omezení ve smyslu § 58 zákona. Rozhodnutím nebo závazným stanoviskem o vydání nesouhlasu k některým činnostem pak vzniká nárok na náhradu újmy. Omezení hospodaření může vyplynout také z rozhodnutí dle § 66 zákona, kterým orgán ochrany přírody stanovuje omezující podmínky nebo zakazuje určité činnosti, které nejsou zákonem sice zakázané, ale které by mohly způsobit nedovolenou změnu obecně či zvláště chráněných částí přírody. V případě, že rozhodnutí zakáže nebo stanoví některé omezující podmínky pro hospodaření, zakládá to nárok na náhradu újmy.

Jak to bylo s újmou na území národního parku

Správa Národního parku Šumava obdržela první žádost o náhradu újmy na území národního parku v roce 2006. Od tohoto roku pravidelně posuzuje podané žádosti o náhradu újmy do současné doby bez přerušení. Žádosti se týkaly zejména

a města Rejštejn. Za celé sledované období bylo na náhradách újmy za omezení hospodaření v lesích na území Národního parku Šumava vyplaceno ze státního rozpočtu cca 220 milionů korun. V naprosté většině případů je jednalo o území I. zóny ochrany přírody, jejímž cílem bylo uchování či obnova samořídících funkcí ekosystémů a omezení lidských zásahů do přírodního prostředí k udržení tohoto stavu a od roku 2017 zóny přírodní, jejímž cílem je zachovat přirozené ekosystémy a umožnit v nich nerušený průběh přírodních procesů.

Jak se vyvíjel pohled na paragraf 58 zákona

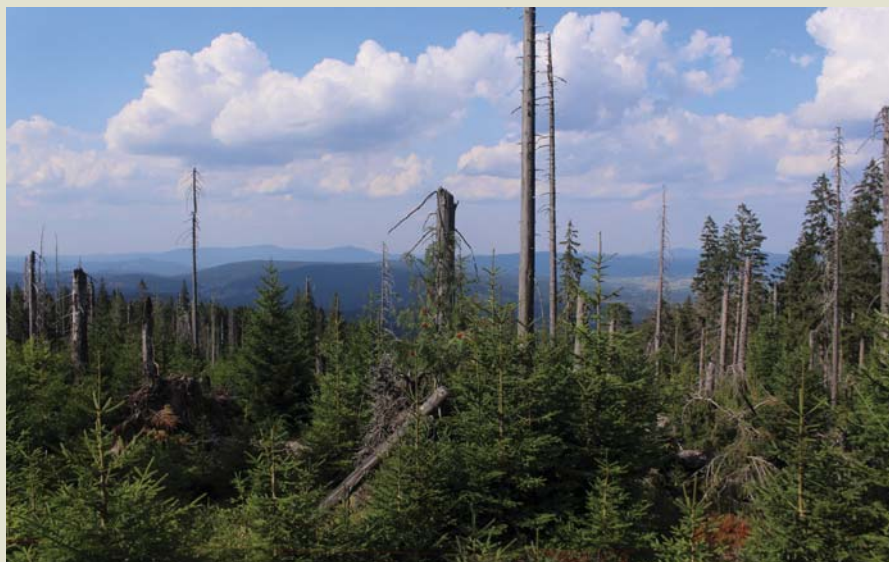
Ustanovení § 58 zákona je od samého počátku předmětem častých odborných diskusí a názorů a lze říci, že se pohled na něj průběžně vyvíjel. Ustálený výklad tohoto usta-

novení byl relativizován v roce 2013, a to rozsudkem Nejvyššího soudu ČR, který se vcelku překvapivě vyjádřil k některým otázkám souvisejícím s tímto ustanovením. Jde např. o poskytnutí finanční náhrady i tomu, kdo získal pozemek do vlastnictví nebo uzavřel nájemní smlouvu k pozemku v době, kdy omezení z titulu ochrany přírody již existovalo. Je pravděpodobné, že diskuse o použití § 58 zákona a k jeho případné novelizaci prozatím neskončí, o čemž svědčí např. již proběhlá polemika o omezení nároku vyplácení náhrad státním podnikům s tím, že jde o zbytečné přesouvání státních financí, když na většině státních pozemků hospodaří Lesy ČR, s.p. a Vojenské lesy a statky ČR, s.p. Zde by byl jistě prostor k úsporám státního rozpočtu včetně úbytku administrativy. Nejednotný názor na použití § 58 zákona lze vysledovat

Ponechání ležícího dříví v porostech k zetlení.

náhrady za ponechání ležícího dříví po těžbě v porostu k zetlení (do roku 2016), ponechání lesa nebo jeho části samovolnému vývoji a neprovádění úmyslných těžeb. Od roku 2006 se počet subjektů lesnický hospodařících na území národního parku a žádajících o náhradu újmy postupně ustálil. Ve všech případech se jedná o lesy ve vlastnictví měst, a to města Kašperské Hory, města Volary

Ponechání lesa samovolnému vývoji.

i z vývoje obsahu žádostí o poskytnutí náhrady újmy v minulých letech. Ne vždy byl pohled na vzniklou újmu jednotný a průběh posuzování a vyřizování hladký. V některých případech byly žádosti zatíženy chybami ve výpočtech a v předložených podkladech, mnohdy musely být také doplňovány nebo i zcela přepracovány. V posledních letech se proto jeví jako velice potřebná novelizace prováděcí vyhlášky z roku 2006, která by mohla některé případné nejasnosti odstranit a tím umožnit snazší průběh posuzování požadované finanční náhrady za vzniklou újmu.

Roman Toman

Správa Národního parku Šumava
roman.toman@npsumava.cz

Vývoj lesního hospodářského plánování v Národním parku Šumava do r. 2005

Každá organizace zabývající se lesnictvím potřebuje nástroj pro orientaci a plánování managementových opatření. Tímto nástrojem jsou od roku 1739 lesní hospodářské plány. Prostředí Národního parku Šumava je nicméně trochu odlišné od standardních lesnických organizací. A s ním i nároky na tyto plány. Pojďme se tedy podívat na jejich vývoj za posledních 30 let.

První hospodářský plán NPŠ

Co je lesní hospodářský plán čili LHP a proč se vlastně dělá? Jedná se o nástroj vlastníka lesa pro potřeby orientace a plánování managementu v lese. Dle zákona o lesích ho musí mít každý vlastník lesa, který má více než 50 ha lesních porostů. Stát nevyjímá. LHP je vytvářen specializovanými pracovníky, jejichž pracovní pozice nese název Taxátor. Ano, vím, co si myslíte, ale s taxikem opravdu nejede. Jedná se o lesní inženýry s praxí delší jak 10 let. Tuto podmínku pro udělení licence udává zákon a hovoří tím dosti jasně o komplexnosti a náročnosti tohoto povolání. Taxační skupina byla v Národním parku Šumava zřízena v roce 1994 tehdejšími řediteli Ing. Ivanem Žlábkem a náměstkem Ing. Vladimírem Hladilinem. Tato doba se vyznačovala „privatizační náladou“. Téměř veškerá státní taxační byla převedena do soukromých rukou. Jedinou výjimku tvořila nově vzniklá ta-

xační skupina Národního parku Šumava. Skupina byla tvořena Ing. Jaroslavem Škodou, Ing. Miloslavem Peškem, Ing. Václavem Zámečnickem a Ing. Tomislavem Dědičem. Nově vzniklý národní park tehdy disponoval pouze zjednodušenými mapami pro orientaci, které zdědil po vojácích. Bylo prací taxátorů vše od začátku důkladně zmapovat. Pomocí půdních sond zjistit stav půdy pro tvorbu typologické mapy. Detailně projít každý hektar a vytvořit v praxi uchopitelnou lesnickou mapu, podle které bude možná nejen orientace, ale i managementové plánování.

V této době se vše plánovalo metodou věkových tříd. Porosty byly relativně homogenní a stejnověké s velmi nízkou variabilitou. Pro takovéto lesy je metoda věkových tříd, kde se porosty rozlišují dle věku, ideální. Podobná tloušťka i výška jsou dobrý základ pro použití lesnických tabulek na výpočet zásob, přírůstků a i nejdůležitějšího

ukazatele LHP, kterým je stanovení maximální výše těžeb, označované lesnickým termínem etát. Jedná se o matematicky vypočítané množství dřeva, které je možné z lesa vytěžit, aniž by přitom došlo k poškození lesních porostů. První takovýto plán vznikl na lesní správě České Žleby v roce 1997. Plán taxační skupiny byl jasný. Každý rok jeden LHP. A tak to šlo po lesních správách Prášíly, Borová Lada, Strážný, Stožec, Plešný, Modrava...

Nedostatky LHP věkových tříd ve variabilním prostředí

Avšak v Národním parku není pro typický hospodářský les místo. V parku přeci chceme pozorovat přirozené procesy, které neprobíhají v souladu s klasickým hospodařením. Šetrnějšími hospodářskými způsoby, které park aplikuje v místech svého hospodaření, vzniká strukturovaný les. Jinými slovy se park snaží lesy opět diferencovat.

Ukázka smíšeného vrstevnatého lesa.

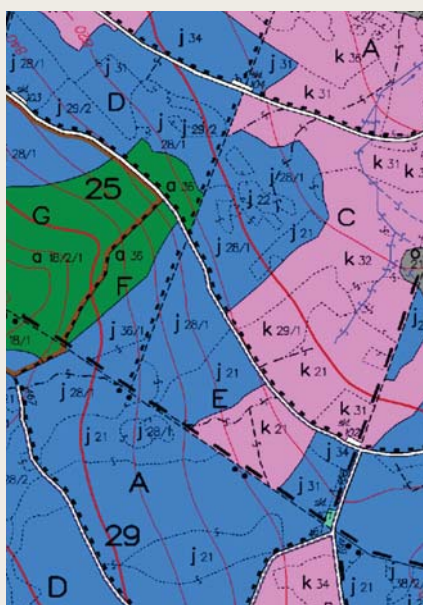

Ukázka smrkového vrstevnatého lesa na rašeliništi.

vat. Co to znamená? Ze stejnověkových porostů se začínají stávat různověké. Velké plochy stejně vysokých a tlustých stromů se rozpadají na menší s čím dál větším podílem tenkých a různě vysokých stromů. Pod hlavním porostem odrůstá zmlazení v nepravidelných hustotách a velikostech. Když ještě připočteme místa, kde se příroda nechala zcela bez zásahu, vznikne nám velmi pestrá mozaika všech velikostí, věků, výšek a druhů dřevin. Pro takovýto druh lesa je rozlišení dle věkových tříd již značně nevhodující, neboť se tím ztrácí důležitá složka pro rozlišení, kterou je jednotný věk. A jak již napovídá název LHP dle věkových tříd, bez jednotného věku není jak třídit do tříd. Z tohoto důvodu také začal vývoj nové metody na tvorbu LHP pro výběrné lesy.

Nová metodika tvorby LHP

Co je ale v diferencovaném lese relativně neměnné a plošně rozlišitelné? Po chvíli přemýšlení dojdeme k odpovědi - půda. Ta jediná je relativně neměnná. Půdu rozdělujeme do mnoha typů. Pro naši ilustraci však můžeme zjednodušeně uvažovat o suché, mokré, kamenité či písčité. Takovéto půdy pozná téměř každý na první pohled. A o to jde. Pro potřeby tvorby LHP si Národní park Šumava vylíčil 14 tzv. typů vývoje lesa. Jinak totiž roste les na mokré půdě, jinak na suché. A nejen roste. Také vyžaduje jinou péči a přístup. Les se tedy v základu rozdělil dle podloží, na kterém roste. Základ pro mapu bychom tedy měli. Ale jakým způsobem se nyní mají stanovit lesnické charakteristiky? Zastoupení dřevin, zásoba dřeva či stanovení onoho etátu? Tabulky se v diferencovaných lesích použít nedají. Na řadu tedy přišlo sta-

Porostní mapa podle typů vývoje lesa.

Porostní mapa lesa věkových tříd.

tistické šetření. Byla zřízena síť inventarizačních ploch, na kterých se přesně měřily lesnické veličiny a ty byly následně přepočteny na celé území. Tím se statisticky zjistil relativně přesný obraz o aktuálním stavu lesa. Nová metoda je tímto na světě.

Problematika přechodu z věkových tříd na TVL

A jsme u toho. Všichni známe jak příjemné je zavádění novinek a vylepšení. Někdo vám říká „tento způsob je lepší,“ a vy vůbec nechápete (nebo nechcete chápat) proč a co bylo špatně na tom starém způsobu. V případě lesnictví to platí dvojnásobně. Prvním a nejpodstatnějším problémem byla nedostatečná legislativní opora v zákoně o lesích a v jeho prováděcích vyhláškách o lesnickém plánování. Lesní zákon totiž znal tvorbu LHP pouze podle věkových tříd. Ministerstvo životního prostředí sice připravilo potřebné změny legislativy a standardu, ale Ministerstvo zemědělství, které má výše uvedený zákon na starosti, odmítlo úpravu legislativy. Druhým problémem je praxe. Na papíru vše

vypadá dobře, ale až praxe ukáže, zda to dobré opravdu je. Teorie a praxe. Dvě naprosto odlišné věci. Přesvědčte lidi o výhodách nové tvorby LHP pomocí typů vývoje lesa a inventarizace, když po generace se to dělalo podle věku. Vskutku těžký úkol. Přesto vedení Národního parku Šumava v roce 2005 po předchozích odborných konzultacích s firmou IFER - Ústav pro výzkum lesních ekosystémů, s.r.o., přistoupilo k radikální změně v tvorbě LHP. Lesní správa České Žleby se tak v roce 2005 stala první lesní správou, pro kterou byl vytvořen nový LHP dle typů vývoje lesa. Její rozloha v té době činila 3 055,99 ha a bylo zde založeno 679 inventarizačních ploch. A jak to celé dopadlo, se dozvíte příště...

Jiří Zelenka
Aleš Kučera

Správa Národního parku Šumava
jiri.zelenka@npsumava.cz
ales.kucera@npsumava.cz

Jak se měnil úhel pohledu na přirozenost šumavských lesů

Ždánidla: pod odumřelými smrků vládne jeřáb a smrk, tu a tam jej doplňuje buk.

Mluví-li se o šumavských lesích, často se zmiňuje otázka jejich „přirozenosti.“ Někdo říká, že žádné přirozené lesy na Šumavě už nejsou, jiný zas, že přirozená je většina. Les je to ale pořád stejný. Jen úhel pohledu se mění.

Před 30 lety

V roce 1990 základní postoj k šumavskému lesu, který je tradiční do současné doby, shrnul lesník Eduard Průša: „...Velkou zkázu exploatačně roztěžených pralesů způsobila vichřice v roce 1870 s ohromnými polomy a následující kůrovcovou kalamitou...“ Tato informace, doplněná ještě zdůrazněním faktu, že po roce 1870 byla Šumava zalesněna nepůvodními typy smrku, ovlivnila uvažování celých generací. Řada odborníků ji ještě dále rozvíjela. Především se za důkaz „nepřirozenosti“ považovalo nízké zastoupení buku a jedle, které mělo být, zejména při porovnání s přírodními lesy jiných horstev, mnohem vyšší. Byl znám i viník - šumavské sklárny, které za několik staletí spotřebovaly téměř všechny buk. Zatímco tedy zastoupení smrku bylo na Šumavě kolem 80 %, odhadovalo se, že v původních lesích by ho mělo být jen o něco více než 50 %. Za přirozené lesy byly tehdy považovány jen zbytky pralesů. Trojmezský nebo Boubínský.

...a před 20 lety

Na přelomu tisíciletí vznikly dva důležité plánovací dokumenty: Oblastní plán rozvoje lesů a Plán péče o Národní park Šumava. Přirozená druhová skladba byla v obou dokumentech nastavena tak, že pro jednotlivé typologické jednotky (prostorově definované jednotky s konkrétními podmínkami prostředí – zamokřením, množstvím živin, utvářením terénu, množstvím skeletu v půdě a klimatem definovaným zejména vegetační stupňovitostí) byly stanoveny podíly jednotlivých druhů dřevin v „přirozeném“ lese. A ty byly odvozeny od toho, jaká byla aktuální druhová skladba ve zbytcích přírodních lesů stejných typologických jednotek. Podle tohoto výpočtu měl mít smrk v přirozeném lese Národního parku Šumava zastoupení 51 %. Ve stejné době vyšla příručka pro péči o chráněná

území ČR, kde byla přirozená skladba vymezena podobně, nikoli ale jediným číslem pro konkrétní druh a jednotku, ale rozpětím zastoupení jednotlivých druhů (I. Míchal, 1999). Na stejné typologické jednotky by pak výpočet zastoupení smrku pro náš národní park vyšel 52 až 69 %. V té době byly publikovány i jiné práce, které zdůrazňovaly, že zastoupení buku by v přirozených lesích mělo být mnohem větší (a zastoupení smrku úměrně menší) než dnes, i když neuváděly konkrétní hodnoty. Ale obsahovaly třeba konkrétní příklady. Smrkový prales na Černé hoře u Pramenů Vltavy byl vyhodnocen jako kulturní smrčina, protože v této nadmořské výšce by porovnáním s NP Bavorský les mělo růst mnohem více jedle a buku... Před dvaceti lety tedy podobu „přirozené“ skladby lesa diktovalo srovnávání šumavských lesů s jinými lesy jiných horstev.

Jenže před 150 lety, to bylo jiné

Výše popsané přístupy definovaly šumavské lesy specifickým způsobem: Považovaly je za kultury vzniklé po vytěžení původních pralesů a zalesnění vzniklých pasek. Při porovnání druhové skladby s lesy okolních horstev poukazovaly na příliš velké zastoupení smrku, dokazující nepřirozenost šumavských lesů. Ale jaké byly původní pralesy doopravdy? Kupodivu se o nich zachovalo poměrně hodně záznamů. Nečekaně podporující vysoké zastoupení smrku! Josef Matz v roce 1812 popsal schwarzenberské lesy. Smrk uváděl na většině území jako dominující druh, v oblasti mezi Prášily a Bučinou jako téměř jedinou dominantní dřevinu (s věkem 300 až 400 let). A. Seidel v roce 1846 dokonce spočítal druhovou skladbu pralesů na velkozdíkovském panství. Na Černé hoře v nadmořské výšce 1 100 m n. m. našel čistě smrkový prales se stromy starými až 400 let. Mezi Churáňovem a Stolovým hřbetem zjistil průměrné zastoupení smrku 73 % (!). V té době v oblasti Plechého bylo zastoupení

smrku 79 %. V polovině 19. století popisoval pralesy v okolí Boubína Josef John. Mokřiny a horské polohy podle něj porůstaly čisté smřčiny, jen na svazích byl smrk s průměrným zastoupením 50 % smísen s jedlí a bukem. A to jsou všechno území, kde nebyly žádné sklárny... Pokud bychom Johnovu úvahu aplikovali na národní park, vyjde nám zastoupení smrku kolem 70 %. Srovnávání s jinými lesy v ČR konfrontované historickými záznamy tedy původní lesnický model trochu zpochybňuje. Ale jak vypadaly přirozené lesy před dvěma sty lety, není nakonec podstatné. Změnilo se klima, lesy zažily mnoho vichřic a kůrovcových gradací, mají za sebou úplně jinou historii. A před sebou jinou budoucnost.

Jak to vidíme po roce 2017?

S nově definovanými dlouhodobými cíli národních parků se poněkud změnilo i vnímání „přirozenosti“ lesa. Dnes vycházíme

Radvanovický hřbet: Zdánlivě bučina, ale i zde se v obnově prosazuje postupně smrk.

z toho, že původní prales má určité strukturální charakteristiky, které dokládají převahu přírodních sil v jeho vývoji. Ty jsou patrné zejména v množství odumřelého dřeva a mozaikové členitosti lesního porostu, i když i tato může být v určité přirozené růstové fázi docela fádni. V hodnocení přirozenosti se už nelpí na konkrétní druhové skladbě, ale stačí, že jsou přítomny hlavní dřeviny odpovídající přirozené druhové skladbě. Je to logické: přirozeně se vyvíjející prales není vždy stejný, jednou jej tvoří zapojené koruny vysokých stromů s hlubokým stínem, jindy mozaika stinných či prosvětlených míst a občas také zcela prosvětlené lesní plochy s velkým množstvím náhle odumřelých stromů. Každá významná událost v životě lesa, ať už je to vichřice, kůrovcová gradace nebo požár, na různě velkém území nějak mění jeho druhovou skladbu, tloušťkovou strukturu stromů, množství odumřelého dřeva a tím i celkový

vzhled lesa. A právě oscilace světla způsobují expanze a ústupy světlomilných druhů dřevin a nestálost druhové skladby, v níž může jednou dominovat buk, jindy smrk, a za určitých okolností třeba i břiza nebo jeřáb.

Dnes se tedy díváme na přirozenost šumavských lesů jinak. Vidíme, že současná druhová skladba lesů se podobá popisům dávných pralesů (smrk má dnes cca 75 %), ale tuto skutečnost nepovažujeme za podstatnou. Důležité je, že v lesích postupně přibývá odumřelé dřevo a že se zmlazují z přirozené obnovy. Míra lidských zásahů je stále menší a vliv přírodních procesů stále dominantnější. Jsme svědky toho, jak se rodí nový – přirozený – les.

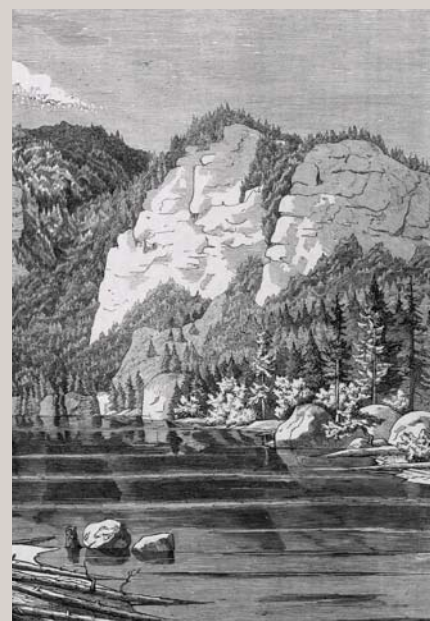
Pavel Hubený

Správa Národního parku Šumava
pavel.hubeny@npsumava.cz

Roklan: Smíšené porosty přežívají jen na svazích nad studeným údolím. Tam vládnu smrky.

Luzný: Na české straně vždy dominovaly smrky. A budou zase...

Plešné jezero 1864: Eduard Herlod ztvárnil prales u Plešného jezera s podezřele velkými bezlesými plochami a smrkovými lesy.

Klimatické změny v Bavorském lese

V porovnání s minulostí nyní v zimě napadne v Bavorském lese a na Šumavě méně sněhu, který i dříve roztaje. Foto: Nurnberg Luftbild, Hajo Dietz

Výzkum klimatických změn začal v Národním parku Bavorský les poměrně nedávno, přesto již můžeme rozpoznat první významné změny. Část druhů se dala do pohybu a osidluje nové prostory, část zatím zůstává na místě, ale jsou zde i druhy, kterým předpovědi nedávají mnoho šancí dožít se konce století. To vše víme díky výzkumu vlivu změny klimatu na ekosystémy neovlivňované člověkem.

Klima na Zemi se v posledních desetiletích výrazně mění. Oteplování je nesporné, jak ukazují zvýšené průměrné globální teploty vzduchu a oceánů, rozsáhlé tání sněhu a ledu a zvyšování mořské hladiny. Většina pozorovaného nárůstu průměrné globální teploty od poloviny 20. století je velmi pravděpodobně způsobena zvýšenou koncentrací skleníkových plynů. V závislosti na množství spálených fosilních paliv lze do konce 21. století očekávat zvýšení teploty v průměru o 0,3-1,7 °C (při naplnění ambiciózních opatření k ochraně klimatu) až 2,6-4,8 °C (při velmi vysokých emisích skleníkových plynů). Fyzikální změny jsou spojeny se změnami v biologických systémech. Navýšení teploty o jeden stupeň způsobí podle 4. zprávy Mezinárodního panelu pro změnu klimatu vyhynutí až 30 % všech druhů. Změny klimatu mohou být prostorově velice variabilní, proto je lokální výzkum tak podstatný. Pro péči o chráněná území je velmi důležité poznat dopady změny klimatu a umět předpovídat jejich vliv na předměty ochrany přírody. Co tedy v tomto ohledu čeká střední Evropa?

Léta jsou vlhčí, zimy sušší

Analýza dat z klimatických stanic na české a německé straně Šumavy potvrzuje hlavně růst průměrných teplot, ale také průměrných minimálních teplot. Od roku 1978 v šumavském masivu vzrostly teploty ve vegetačním období (květen až srpen) o přibližně 2 °C. Nejsilnější oteplení bylo naměřeno v dubnu (zhruba o 4 °C). Toto oteplení způsobuje, že sněhová pokrývka taje přibližně o čtyři týdny dříve. Množství srážek zůstalo ve zkoumaném území po celou dobu prak-

ticky stejné. Mění se ale jejich rozložení v roce. V letní polovině hydrologického roku (hydrologický rok začíná v ČR a Německu 1. listopadu a končí 31. října) srážek přibývá, naproti tomu během zimního pololetí množství srážek na všech sledovaných meteorologických stanicích výrazně kleslo. V souhrnu lze říci, že trendy z národního parku docela dobře odpovídají hodnotám z Bavorska i z celého Německa. Platí to zejména pro teplotu.

Stromy raší znatelně dříve

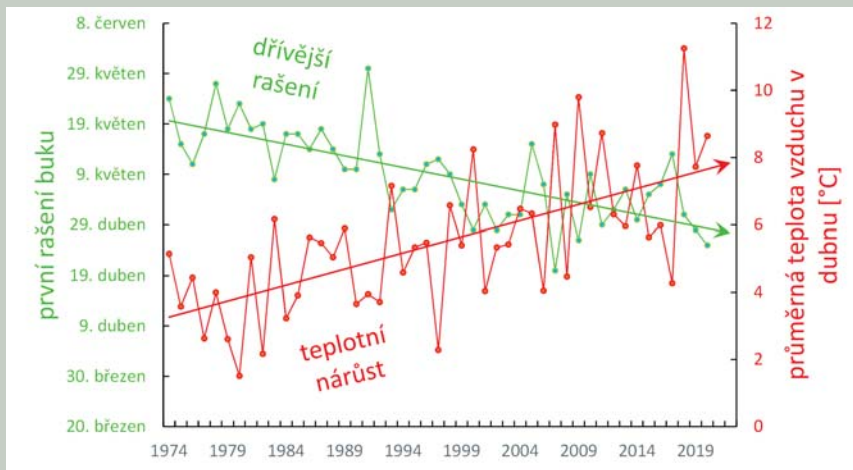
Od roku 1974 v Bavorském lese provozujeme čtyři fenologické zahrady, založené jako součást evropské sítě fenologických zahrad ke sledování vlivu klimatu a podnebí na růst stromů a keřů. Kvůli vyloučení genetického vlivu je každý jedinec jednoho druhu ve všech zahradách potomkem jedné matečné rostliny. Každoročně dokumentujeme různé fenologické fáze (např. začátek rašení listů, kvetení nebo podzimního barvení listů) různých dřevin. Zjistili jsme, že doba rašení stromů se mění s růstem jarních teplot. V současné době raší bukové listy o 3-4 týdny dříve, než na začátku pozorování v 70. letech. Takové změny fenologických fází máme hlášeny z celého světa. Významné posuny zaznamenáváme také v živočišné říši, například v přiletu stěhovavých ptáků, hnízdění, a také v objevení se motýlů. Většinu posunů těchto jarních signálů můžeme velmi dobře vysvětlit klimatickými změnami. Velký počet biologických událostí na sebe časově navazuje (např. vztah květy – opylovači) a narušení těchto událostí v důsledku změny klimatu by mohlo vést k funkčním poruchám v ekosystémech.

Hmyz stoupá vzhůru, buk zatím ne

V roce 1900 zaznamenal přírodovědec Friedrich Max Thiem obsáhlé údaje o výskytu rostlin a živočichů podél výškového gradientu na Velkém Roklanu. V rámci výzkumu zdokumentoval nejvyšší nadmořskou výšku nálezu jednotlivých druhů. V době Thiemova mapování byly průměrné teploty nižší než dnes. Pokud klima určuje horní hranici výskytu druhů, měly by být podle různých odhadů tyto hranice v národním parku dnes posunuté alespoň o 40 až 200 metrů nahoru. Údaje z Thiemova výzkumu jsme porovnali s našimi současnými daty. Ze srovnávací analýzy 165 druhů rostlin, 322 druhů brouků, 51 druhů pestřenek, 50 druhů blanokřídlých a 57 druhů ptáků jsme zjistili, že všechny tři hmyzí skupiny zřetelně posunuly horní hranici svého výskytu výš. Ptáci se posunuli nahoru pouze mírně a rostliny horní hranici výskytu nezměnily. Důvodem slabé reakce ptáků může být, že kromě klimatu určuje jejich výskyt hlavně struktura lesa. Náš výzkum zmlazení zatím neprokazuje, že by buk lesní vystupoval do subalpínské zóny, i když celková početnost bukového zmlazení v národním parku narostla. Existuje více faktorů, proč cévnaté rostliny nereagují. Za prvé předpokládáme, že současně výškové rozšíření středohorské (hercynské) flory je velmi dlouhodobé. Za druhé kyselé podloží středohor je relativně druhově chudé a zároveň skrovné na výskyt specialistů, kteří by mohli na změny klimatu reagovat nejcitlivěji. A za třetí je zde travnatá biologická bariéra, od cca 1 150 metrů nadmořské výšky začíná zapojený travnatý povrch, tvořený drny třtiny chloupkaté a metličky křivolaké, který znatelně zpomaluje a výrazně ztěžuje migraci druhů z nižších poloh.

První přistěhovalci

V národním parku jsme opakovaně zdokumentovali nové druhy, přicházející z tep-

Na růst průměrné dubnové teploty vzduchu (červená linie) reaguje buk časnějším rašením listů (zelená linie). Graf: Správa Národního parku Bavorský les.

lejších oblastí. Např. v roce 2006 se nám podařilo objevit zlatohlávka tmavého, který se do vyšších oblastí šíří od poloviny 90. let minulého století. Pochází z teplých území Hessenska a Mohanska a z jihovýchodního Podunají. Dnes se vyskytuje v Bavorském lese i v polohách nad 700 metrů nad mořem. Dalším příkladem je kukmák bělovlný, kterého se v národním parku podařilo poprvé prokázat v roce 2010. Přestože má tato houba značně rozsáhlé území rozšíření, lze ji nalézt poměrně zřídka. Její první nálezy v národním parku může mít souvislost s klimatickými změnami, neboť jde o teplomilnou houbu tvořící plodnice až po delším období vyšších teplot.

Subalpínské druhy pod tlakem

V národním parku se vyskytuje celá řada druhů, např. kos horský, sedmikvítek evropský, slimáčník horský, které mají těžší výskytu ve studené subalpínské zóně. Právě druhy vyšších poloh jsou obzvláště citlivé na změny klimatu. Proto jim podle předpovědí hrozí nadprůměrně vysoké riziko vyhynutí.

Modelovali jsme riziko vyhynutí z důvodu klimatických změn pro šest taxonomických skupin subalpínských druhů. Výsledky ukazují, že pro většinu druhů klesá při oteplení o 1,8 °C pravděpodobnost výskytu v národním parku pod 20 %. Pokud se zvýší teplota do konce tohoto století o 4 °C, klesá u těchto modelů pravděpodobnost výskytu na nulu. V současnosti existuje jen málo příznaků, které by případné vyhynutí druhů v dohledné budoucnosti potvrzovaly a pro možnost jejich přežití mluví i schopnost přizpůsobit se díky fenotypické variabilitě uvnitř populací. Podobné analýzy ale ukazují, že subalpínské druhy jsou změnami klimatu přinejmenším ohrožené. Pro vyjasnění celé situace musí být v budoucnu provedeny další výzkumy.

Claus Bässler

Správa Národního parku Bavorský les

Pavel Bečka

Správa Národního parku Šumava
pavel.becka@npsumava.cz

V národním parku se objevily teplomilné druhy, brouk zlatohlávka tmavý a houba kukmák bělovlný. Fotky: Udo Schmidt a Hagen Graebner

Málo všímavý pozorovatel bukové květy lehce přehlédne. Foto: Pavla Čížková

Kepelské Zhůří

– nejen botanický klenot Šumavy

Zhůří jsou na Šumavě hned dvě. Obě leží v Plzeňském kraji, a tak si pro snazší orientaci upravujeme pojmenování obou míst podle nejbližších větších sídel. V našem článku si přiblížíme, jak se vyvíjela příroda a krajina během minulých desetiletí v oblasti Kepelského Zhůří. To druhé, Rejštejnské Zhůří, dnes necháme stranou, i když jeho přírodní hodnoty a genius loci jsou velmi vysoce ceněny nejen v odborných kruzích, a v posledních letech se toto místo skloňuje ve všech možných pádech v souvislosti s možným umístěním staveb.

Prudké výslunné svahy nad řekou Křemelnou.

Letem světem historií

Kepelské Zhůří, německy Haidl am Ahornberg (Zhůří u Javorné) leží na jižním úpatí hory Javorná (1 089 m n. m.). Pro většinu šumavských kopců je typické, že tvoří takzvané dvouvrcholy. V případě Javorné tomu není jinak, jejím druhem je Hadí vrch (1 021 m n. m.). Historie Zhůří je bohatá, zde zmíníme jen ty nejvýznamnější milníky. První zmínky o Zhůří jsou z počátku 17. století, kdy se zde usadili dřevorubci a uhlíři. Před sto lety zde žilo v 77 staveních asi 600 obyvatel, převážně německé národnosti. Kostel, fara, škola, dvě hospody, mlýn s pilou, hamr, dvě vodní elektrárny, vodovod i pošta a četnická stanice dokládají čilý ruch v této obci.

Po druhé světové válce bylo Zhůří, stejně jako řada dalších šumavských vesnic, vysídleno. Následně byla obec dosídlena lidmi ze Slovenska a Rumunska. Ani tito noví obyvatelé zde nemohli žít v klidu, neboť na jaře roku 1952 byli vystěhováni, aby bylo Zhůří definitivně srovnáno se zemí, protože se stalo součástí Vojenského výcvikového prostoru Dobrá Voda (VVP Dobrá Voda). Na Hadím vrchu bylo zřízeno tankové cvičiště. Z něj vojáci stříleli zejména do protilehlého pramenitého svahu. Zásadní změna v pohnutém osudu této enklávy nastala až po pádu železné opony, když byl počátkem devadesátých let minulého století vojenský prostor zrušen a území bylo opět zpřístupněno lidem.

Přírodní hodnota území

Zdejší louky, pastviny i políčka zůstaly po likvidaci obce opuštěné, jedinou aktivitou byla vojenská činnost a hospodaření se sem vrátilo až po téměř 60 letech. Přesto se zde zachovala druhově pestrá rostlinná společnost s mnoha vzácnými a ohroženými druhy. Právě na svahu, kde pramení bezejmenný potok (ve starých mapách uváděn jako Zhůřský potok), je paleta lučních společenstev nejpestřejší. Nalezeme zde bohatý komplex rašelinné, luční a vřesovištní vegetace.

Ještě v polovině devatenáctého století bylo Zhůří zcela bezlesou enklávou, kde převládaly travní porosty (luční i mokřadní), z velké části kosené, menší plochy byly jen spásány. Významnou plochu zde zaujímal také orná půda, a to zhruba 40 % celého prostoru kolem obce Zhůří.

Opuštěná krajina

Již na leteckých snímcích ze šedesátých let 20. století jsou patrné následky vyhlazení a opuštění od tradičního zemědělství. Políčka zarostla travou, drobné remízky ve střední části svahu mezi Javornou a Hadím vrchem se rozrostly, zhoustly a spojily se. Začala přibývat rozptýlená zeleň.

Z důvodu absence zemědělského hospodaření se postupně náletové dřeviny, především smrk a bříza, šířily více a více. Po

zrušení vojenského prostoru a odchodu vojáků se semenáčkům dřevin začalo dobře dařit také na obnaženém povrchu cest vyježděných vojenskou technikou. Celkově zarostlo zhruba 20 % celé, původně bezlesé enklávy Zhůří.

Nynější péče o enklávu

V současnosti je z celého prostoru bývalé obce Zhůří zemědělsky obhospodařovaná zhruba polovina (247 ha ze 455 ha). Převažně se zde pase skot a provádí se strojní seč na suchých stanovištích.

Na menších ploškách jsou v enklávě realizovány takzvané speciální managementy. Tyto aktivity jsou cíleny na ochranu vzácných a ohrožených druhů a také mají za cíl vytvářet podmínky pro návrat druhů, které z enklávy buď zmizely, nebo pro druhy, které by zde mohly najít své nové působiště.

Asi nejvýraznějším managementovým opatřením, které se zde v posledním desetiletí zrealizovalo, bylo kácení náletových dřevin. Dřeviny, které odolávají extenzivní pastvě, jsou zejména smrk a borovice. Zvířata je nijak významně nepoškozuji okusem ani loupáním, a tak se jim v plochách, které nejsou pravidelně sečeny, daří velmi dobře a úspěšně odrůstají. Bez takovýchto radikálních zásahů by nám postupně, ale nenávratně zmizely plochy se vzácnými a ohroženými druhy jako je **kociánek**

Pohled z východního okraje enklávy. Plochy postupně zarůstající náletem smrků.

Pohled ze stejného místa na plochu po odstranění náletových dřevin.

dvoudomý, vratička měsíční, vratička heřmánkolistá, bradáček vejčitý, hadilka obecná (té se zde daří zejména díky vápencovému štěrku používanému v době existence VVP Dobrá Voda) a řada dalších.

Bohatý mokřadní svět

Významným typem vegetace jsou rašeliniště a rašelinné louky, které hostí řadu ohrožených druhů nejen živočichů a cévnatých rostlin, ale i drobných mechorostů jako je **srpnatka fermežová**. Tento drobný mech je celoevropsky chráněn a i na Šumavě mu věnujeme zvýšenou pozornost. Srpnatka doplácí stejně jako řada dalších druhů na změnu hospodaření v krajině. Dříve se z rašelinných luk, které jsou jejím přirozeným místem výskytu, vyhrabával rašelinič a používal se v zimním období jako stelivo pro dobytek. Docházelo tak k pravidelnému vytváření obnažených plošek odstraňováním rychle rostoucích rašeliničů. V posledních pěti letech se snažíme dávnou praxi – vyhrabávání biomas – napodobovat na malých ploškách, které jsou na kontaktu s místem výskytu srpnatky nebo jiných vzácných konkurenčně slabších druhů. Na místa s dočasně obnaženým povrchem se mohou šířit druhy z blízkého okolí. Ale kromě toho zde vyrůstají také druhy, které dlouho „spaly“ pod peřinou rašeliničů, kte-

rou samy nedokázaly „prorazit“. Takto se zde znovu objevují kromě srpnatky také **rosnatky, tučnice, všivce** a další vzácné druhy.

Do prameniště a rašeliniště v minulosti lidé zasahovali i velmi nevybíravě. Napřimovali potoky, rašeliniště protínali odvodňovacími příkopy a tím narušili celkové vodní poměry enklávy. Správe národního parku se na mnoha místech na území Šumavy již podařilo vodní režim revitalizovat, tzn. přehradit odvodňovací rýhy v rašeliništích a vrátit potoky do původních koryt. Ani Zhůří se odvodňování v minulosti nevyhnilo. Drobné potůčky přitékající do Křemelné z obou stran, včetně toho Zhůřského, byly v minulosti částečně narovnané a jejich koryta prohloubena. A tak i zde mají pracovníci Správy spoustu práce s obnovou původního vodního režimu. S prací jim zde vydatně pomáhá i **bobr**.

Nezvaní hosté

Na Zhůří se nám rozšířil takový nešvar. Po celé enklávě se šíří invazní **lupina mnoholistá**. Je to nepůvodní druh s velmi dekorativními květy atraktivními nejen pro člověka, ale i pro některé opylovače, jako jsou čmeláci (včely lupinu neopylují). Lupina je však typický příklad vlka v rouše beránčím. Vytváří velké množství semen, která velmi dobře klíčí, a zároveň si dokážou svou klíčivost uchovat řadu let. Je to

statná rychle rostoucí rostlina s mohutným kořenovým systémem. Záhy tak předběhne domácí druhy, a tak jim postupně zabírá místo k životu. Opakovaným odstraňováním nadzemních částí rostliny v době, kdy začíná kvést, se již po řadu let snažíme populace lupiny mnoholisté, nejen na Zhůří, oslabovat a ideálně se jich zbavit úplně. Ale je víc než jasné, že vymýtít tento druh alespoň na území národního parku bude zdoluhavé a náročné.

Motýlí gurmáni

Na prudším jižně orientovaném svahu nad Křemelnou ve východní části enklávy by mohly být ideální podmínky pro ohrožené druhy motýlů - **modráška černoskvrnného a modráška černočárného**. Oba dva, hlavně jejich larvy, totiž milují mateřídoušku, která se zde hojně vyskytuje. Dospělci kladou vajíčka na rostlinky mateřídoušky, vyhlédli larvičky se krmí jejími květenstvími a lístky. Ke svému vývoji potřebují také mravence, ale ne ledajakého, ale **mravence laločnatého**. Motýlí larvy v jejich mraveništech požírají larvy mravenců a ukončují tu svůj vývoj. Pro dobré prospívání druhu na lokalitě je nutná krátkodobá pastva nejlépe smíšených stád. Tady na Zhůří se nám daří svah spásat ovce v první polovině června. Ano, i termín pastvy je důležitý. Při plánování vhodné ochranné péče se musí vztít v úvahu nároky všech druhů na lokalitě a následně zvolit nevhodnější termín pro zájmové druhy. V některých případech je vhodné termíny meziročně střídát, aby bylo vyhoveno co nejširšímu spektru druhů.

Kepelské Zhůří je pro svou druhovou bohatost možné považovat za pokladnici pestrosti rostlinných i živočišných druhů i jejich rozmanitých stanovišť. Právě v tom spočívá jedinečnost a význam tohoto území, a proto je potřeba věnovat mu péči a náležitou pozornost. Odměnou nám pak bude pestrá mozaika stanovišť s prosperujícími druhy, kterou zachováme pro příští generace.

Srpnatka fermežová - jeden z mnoha skrytých pokladů Šumavy.

Hadilka obecná neboli hadí jazyk obecný. Foto: Libor Ekrt

Romana Roučková
Správa Národního parku Šumava
romana.rouckova@npsumava.cz

Návrat pstruhů do jezera Laka

Dospělý samec pstruha obecného z jezera Laka. Foto: Luboš Kočvara

Šumava je nejrozlehlejší pohoří v naší zemi, které poutá lidskou pozornost od pradávna. I přes dlouhodobé využívání zdrojů z jejího nitra a četné strasti spojené jak s lidskou činností, tak i přírodními kalamitami si tamní příroda nachází cestu k přirozené obnově a zotavení. Šumavské hvozdy oplývají mnohým přírodním bohatstvím, přičemž mezi ta nejvýznamnější jednoznačně patří ledovcová jezera. Ke břehům všech jezer dnes vedou turistické trasy, které kopírují historické kupecké stezky a cesty lesních hospodářů. Šumava byla dlouhodobě využívána jako zdroj dřeva, honitby, ale i pro rybolov, který se týkal i ledovcových jezer.

Ochutnávka z historie

Původní pstruzi obecní se v jezerech chytali tradičními rybářskými způsoby. V případě jezera Laka docházelo k výlovům pstruha čítajícím ještě na přelomu 19. a 20. století zhruba 400 kusů ryb ročně. Ryby v jezerech neunikly ani pozornosti našich předních ichtyologů. Zásadní studii publikovali v roce 1898 prof. Frič s Dr. Vávrou s názvem Výzkum dvou jezer šumavských, Černého a Čertova jezera. Prof. Frič rovněž inicioval vysazení nepůvodních sivenů amerických do vod šumavských jezer, z nichž se populace následně udržely v jezerech Černém, Lace a Prášílském. O druhové příslušnosti sivenů z Černého jezera pojednává i studie prof. Olivy z roku 1952. Není překvapivé, že byla Ing. Krupauerem a Ing. Vostradovským v roce 1972 vypracována i studie o možnostech rybářského využití Černého jezera. Ještě prof. Dyk v roce 1986 psal o biologické a rybářské charakteristice šumavských pstruhů. V této době však již šumavská příroda v plném rozsahu pocítovala důsledky průmyslového znečištění ovzduší vedoucí k okyselení vody.

Složitá období minulého století

Šumavská příroda prošla v krátké době hned několika těžkými zkouškami. Od pa-

desátých let 20. století ji sužovaly kyselá deště v důsledku spadu sloučenin síry a dusíku z průmyslových zplodin. Vodní organismy vyhynuly především kvůli uvolnění toxických iontů hlinitku, který byl vyplaven z půd a v kyselé vodě se vysrážel na žábřácích ryb a způsobil jejich udušení. K vyhynutí ryb docházelo patrně postupně, citlivé mladé ryby nepřežívaly a po čase došlo k vyhynutí i dospělých jedinců. Protože pstruzi obecní jsou ke kyselé vodě citlivější než siveni američtí, předpokládá se, že pstruzi vyhynuli okolo roku 1960, a siveni jejich nešťastný osud do dvaceti let následovali.

Acidifikace vyvrcholila v 80. letech minulého století a po vyhlášení Národního parku Šumava postupně ustoupila, zato se v oslabených porostech začaly více projevovat důsledky klimatické změny – např. kůrovcové gradace v suších letech, či víchřice. Nejničivější z nich, orkán Kyrill, ponechal šumavský hvozd v bezzásahových zónách ve zdevastovaném stavu a uspořádal nástup kůrovcové gradace. Teprve růst nového lesa přispěl k celkové regeneraci prostředí. Celý proces se odehrává před našimi očima a je pečlivě monitorován výzkumníky z Biologického centra AV ČR v.v.i, Přírodovědecké fakulty JU a mnoha dalších institucí ve spolupráci s Národním

parkem Šumava. Klíčové je dlouhodobé komplexní sledování od základních prvků v půdě a vodě, až po jednotlivé biologické složky. Současný ichtyologický výzkum navazuje na studii doc. Matény, který v letech 2005 až 2010 prováděl odlovy v potocích vytékajících z jezer Laka a Čertovo, a který již tehdy zjistil výskyt pstruhů v Jezerním potoce bezprostředně pod jezerem Laka.

Přirozené zotavení

V loňském roce byl potvrzen výskyt pstruhů obecných ve všech zkoumaných profilech Jezerního potoka vytékajícího z jezera Laka, včetně hlavních přítoků. Všichni pstruzi byli pestře zbarvení a ve skvělé kondici. Početnosti pstruhů v tocích byly závislé na podmínkách prostředí, především vodnatosti toku a jeho morfologii. Radostným překvapením bylo potvrzení výskytu pstruhů i ve vlastním jezere Laka. Do jezera se pstruzi nejspíš dostali díky aktivitě bobra evropského. Bobr si totiž vystavěl svůj hrad přímo v hlavním odvodu z jezera, čímž došlo ke zvýšení hladiny a k vytvoření bočních přelivů, které pstruzi využili jako vodní žebřík.

Velmi potěšitelné bylo zjištění třetího hejna v pravostranném přítoku do jezera. Jednalo se o čtyři dospělé mlíčáky a jednu

jikernačku. V tomto přítoku byli chyceni i tři letošní jedinci, což by mohlo naznačovat přirozenou reprodukci pstruhů v jezeře. K jednoznačnému prokázání nezávislosti zdejší populace na migraci pstruhů z Jezerního potoka pod jezerem je však nezbytné doplnit podzemní průzkum o jarní sledování. Tedy výskyt plůdku pstruha, který se zde narodil a přežil časně období. Pozoruhodné bylo, že žádný pstruh nebyl zjištěn v levostranném přítoku do jezera, který má stále výrazně nízké pH. Pstruzi patrně stále vnímají kyselost vody jako zásadní faktor, rozhodující o jejich potomstvu.

Význam monitoringu

Kromě pstruhů byly v Jezerním potoce na nejvzdálenějším profilu od jezera Laka (2,8 km od jezera) zjištěny i ohrožené vranky obecné. Na stejném místě byly zjištěny i během předchozího průzkumu doc. Matěnou. Za uplynulých 10 let, kdy docházelo ke zlepšení chemických vlastností vody, se vranky neposunuly výše proti proudu. V nadcházejícím výzkumu by bylo velmi přínosné identifikovat migrační překážku a určit, zda je přirozeného původu nebo vytvořena lidskou činností, patrně v návaznosti na bývalou obec Stará Hůrka.

Předěšlé průzkumy provedené doc. Matěnou byly provedeny i v tocích navazující na Čertovo jezero a vzhledem k poznatkům

o zotavení populace pstruhů v oblasti Laky by bylo zajímavé zopakovat průzkum aktuální situace. Odtok z dosud silně acidifikovaného Čertova jezera má výraznější sklon, jsou na něm četné stupně i široký mokřad. Lze předpokládat, že se zde bude populace pstruhů chovat odlišně. Výzkum stavu ichtyofauny a faktorů, které limitují jejich zotavení, je klíčový pro následná managementová opatření.

Ryby jako ekologické indikátory

Výzkum rybích společenstev má značný celospolečenský význam. Pro většinu obyvatel jsou pstruzi dobře známými živočichy indikujícími vysokou kvalitu prostředí, v němž žijí, což se třeba nedá říci o podobně dobrém ekologickém indikátoru, ploštěnkách. Ryby jsou citlivé na širokou škálu antropogenních ovlivnění, charakteristik prostředí, ale i sami dokáží měnit své okolí, kdy například predací zooplanktonu nepřímo přispívají k namnožení fytoplanktonu a snížení průhlednosti vody. Ryby jsou relativně dlouhověké a integrují tak podmínky prostředí za delší časové období. V neposlední řadě jsou ryby jednou z biologických složek hodnocení ekologické kvality vodních útvarů podle závazné Rámcové směrnice o vodách. V národní metodice hodnocení ekologické kvality je jedním z indikátorů zastoupení lososovitých ryb, kam spadají i pstruzi obecní. V jezeře Laka tak

máme k dispozici dokonalý referenční stav pro naši republiku a střední Evropu.

V přístupu k ochraně přírody Národního parku Šumava je prioritou bezzásahovost. Ničivá acidifikace zasáhla velké území, přičemž nejcitelněji oblasti s nízkou schopností vyrovnávat změny (pufruční kapacitou), kam spadá i oblast Šumavy. Příroda se dovedla se situací vypořádat vlastními silami bez vysokých finančních nákladů na výsadbu stromů či plošné vápnění, jak bylo běžné v jiných horských oblastech. Zároveň nedošlo k těžbě a odvezení dřevní hmoty, která svým rozpadem postupně uvolňuje živiny pro přicházející generaci lesa.

Děkujeme Správě Národního parku Šumava za umožnění průzkumu. Ten byl financován v rámci projektu Ministerstva zemědělství ČR QK1920011 „Metodologie kvantifikace dravých druhů ryb ve vodárenských nádržích pro optimalizaci managementu vodních ekosystémů“ a podpořen programem Strategie AV21 Záchrana a obnova krajiny.

Petr Blabolil, Jiří Peterka
Biologické centrum AV ČR, v.v.i.
Hydrobiologický ústav
petr.blabolil@hbu.cas.cz
jiri.peterka@hbu.cas.cz

Ichtyologické průzkumy v jezerním potoce. Foto: Jan Hlaváč
Dole: Průzkum jezera Laka. Foto: Luboš Kočvara

Krkonošský národní park

Úpská jáma v závěru Obřího dolu je součástí klidového území KRNAP; v pozadí Sněžka. Foto: Jiří Dvořák

Krkonoše – jakožto nejvyšší pohoří České republiky – najde na mapě snad i malý školák. Vrcholy Krkonoš jsou tou mimořádnou krajinou, kde ve středoevropských podmínkách kdysi všudypřítomnému lesu dochází dech a nahrazují ho keře, traviny a nakonec jen kamení s lišejníky. To, co je na Krkonoších výjimečné, jsou náhorní pláně s rašeliništi v kombinaci s kamennými moři na temenech a mírných svazích a hlavně s ostře řezanými rysy ledovcových kotlů a hlubokých říčních údolí. Krkonoše se staly pomyslnou křižovatkou na cestách organismů, stěhující se Evropou od konce doby ledové až do současnosti, potkávají se tu zástupci severské tundry s druhy alpskými. To už byl dostatečný důvod pro vyhlášení národního parku, nemyšlete?

Krkonošský národní park

Nejstarší národní park v České republice (a po TANAP druhý v tehdejší Československu) byl vyhlášen 17. 5. 1963, k přehlášení podle nové legislativy došlo v letech 1991 a 2017. Jeho rozloha včetně ochranného pásma činí 550 km², vlastní národní park má plochu 363,3 km², což je asi polovina NP Šumava. První návrh na zřízení národního parku – na velkém území včetně Jizerských hor – však podal již v roce 1923 prof. František Schustler; o čtyři roky dříve, než **Krkonošský národní park** (KRNAP), byl na polské straně pohoří vyhlášen rozlohou menší **Karkonoski Park Narodowy** (KPN).

Péčí o území KRNAP byla pověřena Správa Krkonošského národního parku se sídlem ve Vrchlabí. Obdobně jako správy ostatních tří českých národních parků je odbornou organizací, zabezpečující ochranu přírody, strážní, kontrolní a informační služby a kulturně-výchovnou činnost pro území národního parku (NP) a jeho ochranného pásma (OP). Roku 1992 byly oba národní parky zařazeny do sítě biosférických rezervací UNESCO jako bilaterální rezervace Krkonoše/Karkonosze. Od roku 1994 byla

převedena pod Správu KRNAP také hospodářská činnost v lesích. Území národního parku je od 1. 7. 2020 rozděleno do čtyř nově pojatých zón – přírodní, přírodě blízké, zóny soustředěné péče o přírodu a zóny kulturní krajiny.

Ředitelem Správy Krkonošského národního parku je od ledna 2018 PhDr. Robin Böhnisch, který je za téměř šedesátiletou historii parku jeho teprve devátým ředitelem – v Šumavském národním parku se na tomto postu za přibližně poloviční dobu vystřídalo již deset osob. My však v tomto ohlednutí za historii krkonošského parku necháme promluvit ředitele prvního.

Zakládání parku ve vzpomínkách jeho prvního ředitele Miroslava Klapky

Žádné začátky nejsou jednoduché – to platilo i o vzniku Krkonošského národního parku. Přesvědčte vás o tom svědectví jeho prvního ředitele pana Miroslava Klapky (1930–2016), který Správu KRNAP od základu budoval – rozhovor s ním vyšel v měsíčníku Krkonoše–Jizerské hory v roce 2013, kdy KRNAP slavil padesátiny. My z něj vybíráme alespoň malou část.

Pane Klapko, jak jste vlastně sestavoval tým prvních pracovníků Správy, odkud se vzali?

Když jsme nastoupili do Vrchlabí, nebylo tam nic, jen Pepík Fantů (dnes emeritní profesor Ing. Josef Fanta – pozn. aut.), který měl ve druhém patře zámku zřízeno pracoviště lesnického výzkumného ústavu z Opočna. On byl prvním, kdo na rozběhu Správy parku už v předstihu pracoval. Na kraji jsem dostal složku žádostí o zaměstnání s tím, že si z nich mám vybrat lidi. A že přijedou z Prahy a dostanu instrukce, jak dál. Přijel doktor Vinš z ministerstva kultury, dal mi vyhlášku o zřízení národního parku, neúplný ročník časopisu Ochrana přírody, a to bylo všechno. Prvním přijatým zaměstnancem – já jsem byl jmenovaný – byl Venca Veselý, který se pak desítky let stal o strážní službu. Z Lesprojektu přišel Vláda Šatný, sekretářkou se stala Marie Hájková, přibyla architektka Eva Kalášová, pak z ONV v Trutnově ekonom Horáček a právnička Růžena Štěpánková, Pepík Fanta si přivedl lesníka Václava Vašinu. Začali se organizovat strážce, prvním byl Herbert Berger z Pece, na Rýchorách Zdeněk Říha.

Jak v těch prvních dobách vypadala spolupráce s horskou službou? Ta přeci už od 50. let měla v popisu práce i ochranu horské přírody. Jak se na vás dívali?

V době, kdy jsme začínali, byla Horská služba Krkonoše naše opora. My jsme na začátku neměli nic, ani židli, ani tužku – a už nám chodily pozvánky na jednání. Tak jsme využívali náčelníka HS Ota Štětka, který měl motorku, a tak jsme po těch jednáních jezdili spolu na motorce, po celých horách. Náramně jsme se skamarádili, i když na počátku Ota Štětka prohodil něco takového, jako že je divné, že dělám šéfa parku, když jsem předtím neprošlapal na horách ani jedny pohorky...

Úředně jste byli víc ve styku s okresy nebo s krajem? (Okresy Trutnov a Semily tehdy společně spadaly pod Východočeský krajský národní výbor /KNV/ v Hradci Králové – pozn. aut.)

V praxi jsme většinou jednali s okresy, KNV se o nás moc nestaral, ale ve velkých věcech to ano. Třeba při jednáních o sjezdovce v Modrém dole mi předseda KNV dost vyhrožoval – že musím plnit úkoly poslance KNV a předsedy komise a že nemůžu stát proti zájmům kraje. Prý mě nedali do funkce proto, abych pak byl proti nim... Zaplatť pánbůh, že to tehdy dopadlo a nic se nestavělo.

Geomorfologické procesy v horách jsou nejživější na strmých svazích. Zde odtrh mury (zemní laviny) ve Velké Kotelní jámě. Foto: Jiří Dvořák

Konec vašeho působení na Správě Krkonošského národního parku byl náhlý a nedobrovolný. Jak to tehdy v letech 1968–70 bylo?

Funkce ředitele jsem byl zproštěn k 15. červenci 1970, dostal jsem dokonce tři výpovědi za sebou, a jsem na ně hrdý. Nejvíce mě baví ta třetí z 29. 7., ve které se píše že „zřizovatel VČ KNV ve mně ztratil důvěru“ a že moje „politické postoje vážně poškodily prestiž státního zařízení KRNPu a socialistické republiky vůbec.“ Jediný, kdo se mě tenkrát opravdu zastal, byl botanik profesor Emil Hadač.

Proč tak náhle Miroslav Klapka ztratil důvěru nadřízených? Nechtěl se zpronevěřit hlavnímu poslání pracovníka a ředitele národního parku – chránit přírodu. Dovolil si totiž nechat vypracovat a potom nadřízeným orgánům předložit zprávu o škodách působených pobytem sovětské vojenské jednotky na Rýchorách, na území státní přírodní rezervace. U Rýchorské studánky a nad Sokolou se totiž usídlili sovětské spojářské jednotky. Popojížděním nákladáků a zásobováním v létě v zimě vznikly hluboké koleje, vojáci – žijící v nucných podmínkách na „ztracené vartě“ si chodili pro dřevo na otop rovnou do Rýchorského pralesa. Stížnost Správy podepsaná ředitelem Klapkou, o které se jednalo až na ministerstvu národní obrany, byla nakonec úspěšná a spojářská jednotka z Rýchor odešla. Zanedlouho ovšem následovala reakce shora: odejít musel i ten, kdo si nepřístojně dovolil neblahé působení bratrských vojsk kritizovat – ředitel Miroslav Klapka.

Národní park dnes

Dnešní Správa KRNP již nebojuje s „dočasně umístěnými“ vojsky, ani dál nevede záchraný chov tetřeva hlušce, který u boudy Sokolky vystřídal sovětské radisty. Vojáci našťastí odešli, naopak vzácného opeřence, o jehož přítomnost bychom velmi stáli, se v příliš rušných Krkonoších udržet nepodařilo. Enormnímu náporu návštěvníků jsou v posledních letech vystaveny hlavní turistické cíle, především vrchol Sněžky, obtížně zvladatelná je nedisciplinovanost vyznavačů outdoorových sportů i dalších nových aktivit, neustávající jsou tlaky na „rozvoj“ horských středisek. Ale existenci národního parku dávají smysl především úspěchy – třeba návrat sokola, vydry a rysa do Krkonoš, vybudování Krkonošského centra environmentálního vzdělávání KRTEK ve Vrchlabí (2014), výborná spolupráce s kolegy z polského KPN, postupná přestavba člověkem změněných lesů v ekosystémy přírodě blízké, desítky kilometrů opravených turistických cest nebo schválení nové zonace a vyhlášení klidových území v minulém roce. Krkonošský národní park žije a s ním jeho Správa.

Jiří Dvořák
Správa KRNP
jdvorak@knp.cz

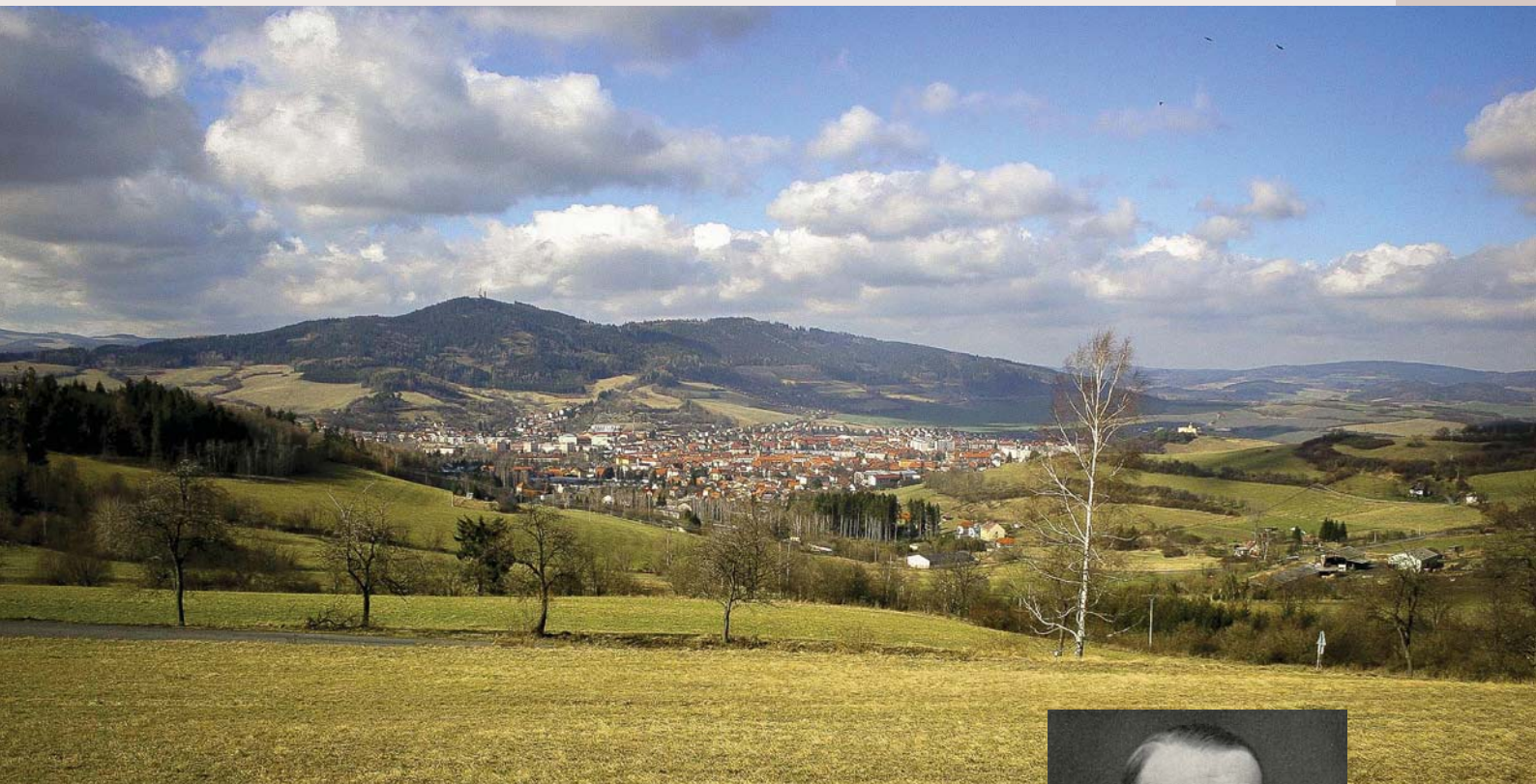
Úpské rašeliníště, v pozadí Luční hora s kryoplanačními terasami. Foto: Jiří Dvořák

Babylon pod Sněžkou – pořizeno 24. 7. 2019 u bývalé Obří boudy. Foto: Kamila Antošová

Šumava v Praze, to je Pražský Sušičan

Spolek Pražský Sušičan už téměř 100 let šíří povědomí o Šumavě v Praze. V minulosti obyvatelům šumavských obcí i finančně pomáhal.

Sušice s bájným Svatoborem, odkud pocházeli zakladatelé spolku. Foto: Zdeněk Papeš ml.

Emanuel Myslík, 1874–1947, od roku 1927 první předseda spolku. Reprofoto z knihy

Šumava a Pošumaví je území, které znají lidé snad v celé republice. V Praze dokonce existují spolky, pro které je právě toto území základním kamenem jejich bytí. Jedná se o Spolek rodáků a přátel Chodska a Pošumaví – Psohlavci v Praze, Spolek Klatovanů v Praze a Spolek Pražský Sušičan. Právě posledně jmenovaný spolek bude brzy slavit významné jubileum. Téměř sto let činnosti Spolku Pražský Sušičan mapuje jeho místopředseda Jiří Novák.

„S datem založení spolku to je i není jednoznačné. Pokud se budeme držet úředního zápisu vzniku Spolku rodáků a přátel města Sušice a okolí v Praze, tak ten je z podzimu roku 1927. Jsou ale známé neoficiální indicie, že se rodáci a přátelé scházeli už dříve. Určitě v roce 1922, snad již před 1. světovou válkou. Ovšem oficiální vznik spolku uvádějí historické prameny konkrétně na den 9. listopadu 1927. A tak jsme si řekli, že budeme stolec výročí slavit hned dvakrát – poprvé neoficiální příští rok a pak řádně v roce 2027.“

Jaké pohnutky stály za vznikem spolku?

„Za první republiky byla v Praze poměrně silná enkláva rodáků ze Sušice a jejího blízkého okolí, kteří se chtěli sdružovat, a kteří chtěli v složitě národnostní situaci pomáhat svým českým spoluobčanům na Šumavě a v Pošumaví. Například finančně podporovali menšinové školy v Anníně nebo Albrechticích. Hlavní spolkovou činností byly schůzky a setkávání, které získaly na pravidelnosti a oficialitě právě roku 1927. První „měsíční přátelské zábavy“ s hudbou a tancem se uskutečnily ve Zlaté huse na Václavském náměstí, pak se pře-

sunuly do Tyršova domu na Malé Straně. Ve druhé polovině 20. století se konaly v kulturním domě na Smíchově. V devadesátých letech se přesunuly nejprve do Národního domu na Vinohradech a později do sousedního Křesťanského domova mládeže u sv. Ludmily, od roku 2015 se scházíme v Lucerně ve Vodičkově ulici.“

Pražský Sušičan tedy prošel prakticky všemi zásadními událostmi 20. století – jak jej ovlivňovaly?

„Dost zásadně. Asi si dokážeme představit noblesu prvorepublikových večerů,

kdy spolek vedl první předseda Emanuel Myslík, dlouholetý místopředseda Josef Korous či jednatel Emanuel Hrabý. Víme, že spolek plně fungoval i během 2. světové války do roku 1942. Tehdy jej stále vedla část z generace „otců zakladatelů“. Po konci druhé světové války se činnost nakrátko obnovila, a to především díky Františku Maškovi. Mezi léty 1953–1969 se však dění ve spolku výrazně utlumilo, v podstatě zanikl. Ale v šedesátých letech se objevili prvorepublikoví pamětníci, nyní již důchodového věku, jako například Josef Popp či Rudolf Císař, kteří si udrželi vazbu na své rodiště a kteří měli chuť se sdružovat. Spolek byl obnoven, byť vzhledem k politické situaci nemohl po formální stránce působit jako suverénní sdružení.“

Jak vypadala činnost spolku v šedesátých letech až osmdesátých letech a po roce 1989?

„Tehdy měla činnost již čistě společensko-vzdělávací rozměr. A částečně též badatelský. To znamená, že základem zůstávalo setkávání a sdílení vtaů i vzpomínek rodáků a milovníků Šumavy. Vedle toho tehdejší předsedové pěstovali i odbornou badatelskou činnost. Vlastivědná bádání a aktivity Rudolfa Císaře i Zdeňka Papeše, který svého předchůdce na postu předsedy vystřídal v osmdesátých letech, jsou obdivuhodné. Ani jeden nebyl profesní historik, přesto se oba orientovali v dějinách Sušice a okolí jako profesionálové. Nástup tehdy mladého Zdeňka Papeše znamenal i užití spolupráci přímo se šumavským regionem a jeho představiteli. Výrazně se rozšířila členská základna i působnost spolku, schůzky dostaly pevnější řád, objevila se celá řada lidí, kteří spolek rozvíjeli dalšími uměleckými směry, jako například výtvarník a loutkář Vlastimil Lebr. Po roce 1989 přišel drobný útlum, ale energie a chuť nechyběla, takže spolek přežil i toto období. Když se podíváme do dob první republiky, byla návštěvnost spolkových večerů okolo 80 až 120 lidí. Na poválečné ustavující schůzi se sešlo 11 lidí. Na začátku devadesátých let se opět scházelo přes 100 lidí. A když jsme se před šesti lety sešli na schůzce, kde jsme řešili budoucnost spolku po úmrtí našeho dlouholetého předsedy Zdeňka Papeše (představte si, spolek vedl přes třicet let), bylo nás jen sedm.“

Spolkový večer v plném proudu, hovoří Jan Dvořák, tiskový mluvčí NP Šumava. Foto: Jiří Novák

Co je dnes náplní spolku Pražský Sušičan?

„Za normálních okolností setkávání, přednášky, částečně propagace Šumavy a Pošumaví, regionální bádání, výlety. Pravidelně se scházíme jednou měsíčně od října do června. Zveme si hosty, kteří mají osobní či profesní vztah k oblasti, která je i nám blízká. Nejedná se jen o Sušici, ale o širší oblast směrem k Volyni, Horažďovicím, ke Klatovům.... Návštěvnost se pohybuje mezi 20 až 30 lidmi. Na večery nechodí jenom členové, kterých je bezmála dvacet, ale i lidé, kteří mají Šumavu rádi. Dříve také bývalo pravidlem, že se jedno setkání na začátku léta uskutečnilo vždy v Sušici, protože město Sušice je nejvýraznějším podporovatelem naší činnosti, za což jsme velmi vděční. Jenže situace s pandemií koronaviru zhatila naše plány už v roce 2020, takže jsme se již téměř rok rádně nesešli ani v Praze.“

Zdeněk Papeš ml. přebírá v roce 2015 od sušického starosty čestné občanství města určené jeho stejnojmennému otci a dlouholetému předsedovi spolku.

Vedle vás ale ještě existují dva další podobné spolky: „Spolek rodáků a přátel Chodska a Pošumaví – Psohlavci v Praze“ a „Spolek Klatovanů v Praze“. Existuje mezi vámi rivalita nebo naopak soudržnost?

„To druhé, soudržnost. Každý spolek funguje trochu jinak. Psohlavci pořádají každoročně výlet a v Národním domě na Vinohradech tradiční Pošumavský věneček. Klatované se schází příležitostně několikrát do roka. Setkáváme se vzájemně na našich akcích - na náš večer zavítá předseda Psohlavců i zástupci Klatovana. Na Pošumavských věnečcích prezentuje Sušičana zase někdo od nás. A jako stvrzení soudržnosti mezi těmito spolky se dá považovat fakt, že někteří členové Sušičana jsou členy i Klatovana.“

Kam bude směřovat spolek v budoucnu, máte nějaké cíle?

„Spolek žije, byť vzhledem k současné situaci spíše spí, ale je činný. Vede jej mladý Martin Kolačný z Dobrušky. Nápadů a možností, jak dál pokračovat je spousta, chce to jen chuť a energii, které se po běžných pracovních povinnostech dostává někdy více, někdy méně. Ale cítíme závazek ke spolkové historii, ke svým předchůdcům. S vědomím, co vše pro spolek, ale i pro region vykonali, jim nechceme udělat ostudu. Budou časy horší i lepší, ale doufám, že Pražský Sušičan zde bude stále. Má totiž jednu vnitřní sílu, tou je láska k zemi, krajině, vlasti, a také jednu vzácnou schopnost, a to spojovat. Na závěr bych chtěl pozvat zájemce, až situace dovolí, na naše večery a akce. Není nutné být přímo členem, jsme spolkem otevřeným pro každého.“

Více informací o spolku najdete na facebooku či na jeho webu:
<https://prazsky-susican.webnode.cz>

Jiří Novák
 Pražský Sušičan
 ostruzno64@seznam.cz

Tradiční pošumavský věneček, kterého se pravidelně účastní i zástupci Pražského Sušičanu.

S vyhlášením Národního parku Šumava byla oprava poválek a dalších technických zařízení vzhledem k vyšší návštěvnosti prvotní. Foto: Štefan Labaj

Úplně od začátku...

Národní park Šumava byl vyhlášený 20. března 1991. V jeho čele stanul Ing. Milan Skolek, který měl tu možnost začít budovat novou instituci doslova na zelené louce.

Snahy vyhlásit na Šumavě národní park už jsou hodně staré. Možná asi nejbližší k tomu bylo v roce 1963, kdy byla „alespoň“ vyhlášena Chráněná krajinná oblast Šumava. Sametová revoluce v listopadu 1989 však přinesla novou možnost, která byla beze zbytku využita.

O přípravách na vyhlášení Národního parku Šumava jsem toho už slyšel hodně od různých lidí. A tak jsem i zapátral v archivu časopisu Šumava, jak a hlavně kdy poprvé, se objevila zmínka o práci na vyhlášení národního parku. Objevila se v úvodním článku časopisu v roce 1990, kde je popisováno, jak už obě správy CHKO, tedy jižní a západní, celý rok 1989 pracovaly na přípravách vyhlášení Národního parku. „*My jsme pracovali ještě na jedné důležité věci, na přípravě vyhlášení Biosférické rezervace Šumava, která byla organizací OSN UNESCO vyhlášena ještě rok před Národním parkem, v březnu 1990,*“ vzpomíná Milan Skolek, který byl tehdy vedoucím Správy jižní části CHKO Šumava. Ten se ještě před vyhlášením Národního parku stal vedoucím Správy CHKO Šumava, která vznikla sloučením západočeské a jihočeské části CHKO.

Faktická jednání a přípravy na vznik národního parku začaly hned v roce 1990. „*Bylo to po té, co tehdejší předseda vlády František*

Pitra na nějakém bilaterálním jednání s Němci, údajně přislíbil, že na Šumavě vznikne národní park,“ říká Milan Skolek. Poté, při Ministerstvu životního prostředí ČR, vznikla odborná skupina připravující NP Šumava. Z dnešního pohledu je až neuvěřitelné, jak málo času stačilo na to, že byl projednán a odsouhlasen vznik našeho největšího národního parku – stačil jeden rok.

Milan Skolek byl pověřen řízením nového Národního parku. „*Naše CHKO patřila pod Český ústav ochrany přírody a tam byl tehdy ředitelem Jaroslav Hromas, který za mnou jednou přijel do Vimperku a nabídl mi, jestli bych nechtěl nový národní park řídit.*“

Milan Skolek se tak dostal do zajímavé pozice, kdy od 20. března do 30. dubna 1991 byl vedoucím Správy CHKO Šumava a zároveň řídil Národní park. Národní park totiž v té době ještě neměl svoji správu. Ta vznikla 1. května téhož roku a Milan Skolek byl ministrem životního prostředí Ivanem Dejmallem pověřen řízením nově vzniklé Správy Národního parku a CHKO Šumava.

„*Hned zpočátku bylo hodně práce. Vlastně všechno bylo důležité, včetně například změny stávajícího loga CHKO na logo Národního parku a CHKO a bylo nutné vytvořit organizační strukturu. Musel jsem zajistit prostory, takže*

jsem vyjednal s městem Vimperk odkup zámku. Také už jsem jako ředitel podepisoval různá, třeba i nezvratná rozhodnutí např. na likvidaci zařízení po vojácích nebo pohraničnících. Jedním z nich bylo i rozhodnutí na bourání bývalých vojenských rot na Plešném jezeře nebo na jezeře Laka. Tehdy jsem možná upadl v nemilost mnoha vlivných lidí. V těchto jedné z nejcennějších lokalit NP měla být vybudována nějaká rehabilitační centra, což bylo z hlediska ochrany území zcela nepřijatelné. Věděli jsme, že nás čeká silná a náročná letní turistická sezóna, bylo nutné vytvořit návštěvní řád a připravit infrastrukturu v terénu.“

Šumavu chtěl každý vidět. Rušily se vojenské prostory, otevírala se dříve nepřístupná místa a léto klepalo na dveře. Muselo být zajištěno turistické značení, s čímž pomohl Klub Českých turistů. Značily se hranice národního parku. Neméně důležitá pak byla i mediální osvěta, že Národní park Šumava je zde. Hlavní bylo zajistit pracovníky v terénu – strážce, alespoň na ta tehdy nejzajímavější místa, kam dříve lidé nemohli a teď se chystali je objevovat – na ledovcová jezera, Prameny Vltavy, Březník, Poledník, Plechý.

„Začínal jsem se zhruba dvacátkou zaměstnanců, což byli původní pracovníci CHKO. My jsme pochopitelně potřebovali mnohonásobně více lidí, takže každý jsme rozhodli sít a hledali nové kolegy, zpočátku hlavně do terénu. A dostali jsme první rozpočet. Jestli si to dobře pamatuji, tak jsme dostali 10 350 000 korun. Z toho jsme vyčlenili 7 milionů na nákup vimperského zámku, takže i to bylo v podstatě takové malé dobrodružství.“

Milan Skolek řídil Správu NP Šumava do října 1991. Ještě v září se zúčastnil konkurzu, s dalšími asi sedmi zájemci o post ředitele včetně Jiřího Kece. Právě Jiří Kec, po zrušení konkurzu, vystřídal Milana Skolka ve vedení nového národního parku.

„Na Správě jsem zůstal mnoho let. Ale na ty měsíce, kdy jsem mohl začít budovat nový národní park, vzpomínám rád. Je pravdou, že léta strávená ve vedení jihočeské části CHKO Šumava to nemohlo nahradit, ale i tak to byla skvělá, tvůrčí práce. A tímto chci poděkovat všem kolegům a kolegům, kteří mi pomáhali,“ dodává Milan Skolek.

Zenijné technická zařízení (ŽTZ) sloužící k ochraně hranic a nedovolenému vstupu do hraničního pásma - lokalita Radvanovice - nedatováno.

Foto: soukromý archiv

Aktiv dobrovolných strážců, kteří v CHKO zajišťovali strážní službu i technické práce. Foto: Štefan Labaj

Milan Skolek v rozhovoru s redaktorem ČST p. Chmelíkem na Antýglu při příležitosti oslav a semináře k 25 letům CHKO Šumava (5. 10. 1988).

Foto: soukromý archiv

Jeden z prvních strážců CHKO Šumava, Štefan Labaj. Foto: František Kadoch

Jak jsem psal už na začátku, o přípravách vyhlášení Národního parku Šumava jsem měl tu možnost mluvit s mnohými lidmi, kteří byli, jak se říká, „u toho“. Každý na ten proces vzpomíná pochopitelně jinak, ale v jedné věci se všichni shodují, včetně Milana Skolka.

„Je jisté, že kdyby se s vyhlášením Národního parku Šumava otálelo, neexistoval by. Bylo skvělé, že se využilo toho nadšení, euforie a volnosti k tomu, že se tak zásadní a skvělá věc, jakým je Národní park Šumava, povedlo. Možná, kdyby se tehdy přípravná jednání protáhla o půl roku nebo o rok, největší národní park v Česku by nikdy nevznikl!“

Jan Dvořák

Správa Národního parku Šumava
jan.dvorak@npsumava.cz

Vývoj turistické infrastruktury 1991-2021

Při každé opravě poválky vznikne nová vrstva chodníku a ty starší se noří hlouběji do rašeliniště.

Území současného Národního parku Šumava se táhne v délce přes 70 km podél někdejší západoněmecké hranice, a to mělo zásadní vliv na jeho veřejné a tedy i turistické využívání v době po komunistickém převratu v roce 1948. Oproti nezpochybnitelnému pozitivnímu vlivu na přírodu znamenalo období čtyřiceti let zavřeného prostoru totální stagnaci pro turistiku. Do dubna 1990 bylo pro veřejnost nepřístupných 60 % území současného NP (hraniční pásmo a vojenský újezd Dobrá Voda). I když někdo nemusí souhlasit, tak založení NP Šumava v březnu 1991 zabránilo živelnému rozvoji turismu, který by mohl nadobro změnit krajinný ráz vytvořený přírodou z opuštěné kulturní krajiny, o ohrožení unikátní biodiverzity citlivých horských ekosystémů ani nemluvě.

Turistické značené trasy

V roce 1989 bylo na celém území budoucího národního parku pouhých 127 km značených tras. Po zrušení hraničního pásma a odstranění ženině-technického zábrusu („železné opony“) začal znovuobnovovaný Klub českých turistů (KČT) značit staré turistické cesty. Obnova turistických tras do předválečného stavu nebyla možná, ať již z důvodu zániku původních cest a vzniku nových zejména vojenských, tak kvůli cílům ochrany přírody. Dodnes platí smlouva o spolupráci Správy NPŠ a KČT při značení turistických tras, která vyžadovala od počátku hledání kompromisů. Velmi rychle po založení NP byly vyznačeny všechny trasy pro pěší v současném rozsahu, které pak již byly „pouze“ doplňovány o propojky nebo úseky v souvislosti s nově vytvořenými turistickými cíli nebo naučnými stezkami.

Dnes je v Národním parku Šumava celkem 487 km značených tras pro pěší.

V průběhu 90. let vznikla i celá síť značených cyklotras, které jsou dodnes v terénu povětšinou značené žlutým pásovým značením a nikoliv jako dopravní značení ve zbytku republiky. Dnes celkem 425 km značených cyklotras vedených většinou po silničkách bez veřejného provozu aut, udělaly ze Šumavy jednu z nejoblíbenějších cyklistických destinací nejen kvůli mírným profilům díky rozsáhlým Šumavským pláním a trasám po rovině, kopírujícím historické plavební kanály. Šumavská cyklomagistrála, značená jako cyklotrasa č. 33, protíná celou Šumavu a na značné části je dnes klasifikovaná jako cyklostezka.

K oddělení lyžařských tras od turistických docházelo od přelomu tisíciletí, zejména v souvislosti se stoupajícími poža-

davky na strojově udržovanou stopu. Postupně došlo k přeložení části tras mimo cesty, které v zimě slouží i pro jiné účely. Maximálně byly využity volné pruhy v krajině po někdejší „železné oponě“. Oranžové značky lyžařských tras nás dnes doprovází po 495 km tras v NP.

Včas bylo rozpoznáno riziko zahuštění sítě tras o hipostezky. Proznačena byla pouze jedna trasa na jihu Šumavy v roce 2011 a další rozšiřování, jak s ohledem na riziko vzniku konfliktů s jinými uživateli, tak na ochranu přírody není podporováno.

Začínáme s informačním systémem

V roce 1991 zdědil NP z turistického vybavení v terénu pouze několik dřevěných poválek do slatí a několik naučných stezek s informacemi na plechových deskách, které vyrobili a instalovali především dobro-

Expozice „Les na křižovatce“ v terénním informačním zařízení na Modravě se snažila na přelomu tisíciletí obsáhně vysvětlit vliv kůrovce na lesy v Parku.

Cyklisté u informačních panelů na Kvildě (cca rok 1995).

Dřevěné informační panely vyráběla Správa NP od počátku svépomoci, včetně instalace v terénu.

volní strážci v rámci CHKO. Nástupnický národní park hledal svoji vlastní identitu. Inspirace přišla od sousedů, z Národního parku Bavorský les, kde již 20 let budovali informační systém založený na přírodních materiálech. Základem informačního systému byly (a jsou) dřevěné desky s gravírovanými texty i ilustracemi, které dodnes návštěvníci chybne označují za vypalované. Snaze o dosažení jednotičích společných prvků pomohli bavorští kolegové jasným „gestem“, když věnovali Šumavě první gravírovací stroj. Výroba informačních desek tak mohla začít. V prvním sídle Správy NP a CHKO Šumava ve Vimperku, tedy ve vimperském zámku, se nacházela i truhlárna s gravírkou. Jednotičí „jazyk“ propůjčil informačním panelům Vladimír Silovský, který stál i nejdéle v čele oddělení práce s veřejností. V oněch dobách museli být producenti infopanelů i jistými umělci, vždyť na řádek se vešel přesně daný počet písmen a mohli volit pouze ze dvou velikostí písmenek – prostě buď větších, nebo menších. Nutné zjednodušení obrázků, schémat a map bylo samozřejmostí. Dnes je v samostatné budově truhlárny v Kašperských Horách místnost s elektronicky řízenou gravírkou, kdy si „truhlář“ vše hlídá na monitoru počítače a má vyhráno. I když to samozřejmě není taky úplně jednoduché, ale je to již dočista něco jiného!

Rozsáhlý informační systém v terénu

Postupně bylo v terénu instalováno kolem 400 stojanů s informačními cedulemi. Úplně prvním velkým projektem byla příprava přírodních poznávacích okruhů s názvem „Zažít přírodu a historii“ v trojúhelníku Kvilda-Borová Lada-Bučina s přesahem do Bavorska, které byly slavnostně otevřeny na Bučině v roce 1995 u společného infopavilonu Národních parků Šumava a Bavorský les. Pryč jsou ty časy, kdy vás z okna z doted' stojící terénní stanice s úsměvem zdravil strážce NP, ale v obnovené podobě okruhy slouží turistům dodnes. Dřevěný terénní informační systém byl podle stejného vzoru postupně osazen u ledovcových jezer (Prášílské, Laka, Plešné), zpřístupněných slatí (Chalupská, Jezerní, Tříjezerní) a v obcích národního parku. Na to

navazovaly další informační body (Gsenget, Poledník, aj.), malé parkovací plochy (Velký Bor, Skelná, aj.) a postupem doby i naučné stezky (Povydří, Medvědí stezka, atd.). Z této řady vystupují především tzv. historická alba umístěná od roku 2014 na místech zaniklých obcí, ke kterým se tematicky váží. K lákadlům Šumavy patří také bezesporu vyhlídky, které byly osazovány panoramaty s popisem výhledů (Zhůří, Klostermannova vyhlídka, aj.), které teprve v posledních letech nahrazují panely gravírované do hliníkové desky. Vjezdy do národního parku (i CHKO) byly rovněž označeny jednotně ve dřevě a to formou dvou klád s vyřezanými patřičnými nápisy, které v roce 2014 nahradily současné zelené desky s 3D tištěnými nápisy.

Další turistická infrastruktura

Na spokojenost návštěvníků při výletě (nejen do NP) mají zásadní vliv dobré možnosti stravování. Nemyslím teď na kvalitu jídla v hospodách, ale na turistické zázemí pro piknik v přírodě. Na množství křižovatek, vyhlídek, u turistických cílů a jinde bylo osazeno na stovky laviček nebo celých sedacích setů, které byly provedeny v identickém designu ve dřevě. K jejich modernizaci bylo při-

kročeno až v rámci areálů návštěvnických center, kdy do té doby dřevěné nohy byly nahrazeny kamennými, které prodlužují jejich životnost. Za deště, či před spalujícím sluncem (na Šumavě častěji to první) se mohou turisté pohybující se mimo civilizaci schovat pod dřevěným přístřeškem. K další infrastruktuře patří rovněž sociální zařízení – toalety v terénu, které musí ovšem splňovat přísné hygienické podmínky. Pro opravdu přírodní turisty pak byla zřízena na hlavní červené turistické trase podél hranice šňůra takzvaných nouzových nocovišť.

I toto krátké představení počtu a pestrosti turistické infrastruktury jasně ukazuje, že historie a vývoj byl i v tomto ohledu v Národním parku Šumava za 30 let jeho trvání velmi pestrý. Podílela se na něm celá řada osob, kteří dodnes se značnou dávkou entusiasmusu považují dobrý stav informací v terénu za svou prestižní záležitost.

Josef Štemberk

Správa Národního parku Šumava
josef.stemberk@npsumava.cz

Lyžaři u pramene Vltavy (cca rok 1997).

Partnerské školy Národního parku Šumava

Pod heslem „Národní park Šumava je tou nelepší učebnou pod širým nebem“ zrealizovala střediska environmentální výchovy v roce 2019 celkem 826 výukových programů. Významný počet účastníků programů tvoří děti a studenti partnerských školek a škol. Na význam pojmu partnerská škola či školka, jsme se zeptali lektorů středisek environmentální výchovy i zástupců partnerských škol.

Partnerské školy se pravidelně od roku 2011 účastní přírodovědné soutěže „Národní park Šumava ve školních lavicích“.

O vzniku projektu „Partnerská škola Národního parku Šumava“ hovoří Martina Kučerová, vedoucí oddělení informačních středisek a středisek environmentální výchovy:

Proč se Správa NP Šumava rozhodla k úzké spolupráci se školami regionu?

Spolupráce má velmi dlouhou historii. Již po založení Národního parku Šumava se realizovala řada přednášek pro místní školy a školky. Nejprve do škol docházeli strážci a další pracovníci Správy NP. Po vzniku středisek environmentální výchovy (SEV) byla nabídka vzdělávacích programů prioritně určena místním školám a školkám. Zpočátku dojížděli pracovníci SEV přímo do škol a školek. Pak postupně začali docházet žáci a studenti k nám.

Kdo může získat označení partnerská škola či školka?

Musí to být školka či škola ze Šumavy. Podstatnou podmínkou je účast na výukových programech SEV v takovém množství, jako je tříd ve škole. Dalším bodem je zapojení tématu „Ochrana šumavské přírody“ do výuky.

Co plyne z partnerství pro školky či školy?

K uvědomění si hodnoty přírody je třeba získání znalostí, díky nimž je skutečně možné pochopit význam a závislost člověka na přírodě. Nabídka vzdělávacích programů obsa-

huje nejen témata související s faunou a flórou Šumavy, ale také s historií, místopisem i českým jazykem a literaturou. Jako odměnu za spolupráci s NP Šumava získají školky i školy další výhody. Díky dotačním projektům vydáváme řadu didaktických materiálů, které školy získávají pro výuku. Např. v roce 2017 obdržely všechny partnerské školy knihu Světem šumavské přírody. Nyní v návaznosti mohou obdržet i pracovní sešit ke knize. Mateřské školy mohou celoročně pracovat s ilustrovanou knihou Tajemství šumavských skřítek, která provází děti základ-

ními biotopy Šumavy. Jedním z bonusů jsou autobusové výpravy do národního parku.

Lze říci, že děti z partnerských škol mají lepší znalosti o Šumavě oproti ostatním?

Od roku 2011 pořádáme pro místní školy přírodovědnou soutěž „Národní park Šumava ve školních lavicích“. Podmínkou účasti v soutěži není partnerství s NP. Do soutěže se pravidelně zapojuje okolo 28 škol regionu. Soutěž je určena pro žáky 2. až 9. ročníků ZŠ a pro víceletá gymnázia. V prvním kole soutěže vyplňují žáci pracovní listy zaměřené na znalosti o šumavské přírodě. Do druhého kola, kde je více praktických znalostí, postupují ti, kteří splní 60 % úspěšnosti v prvním kole a zároveň obsadí první tři místa ve své škole. Z výsledků soutěže vyplývá, že školy, které k nám pravidelně dochází na výukové programy, mají v soutěži daleko větší úspěšnost. Absolutními vítězi se často stávají žáci z partnerských škol.

Jsou partnerské školy a školky pro Národní park Šumava významné?

Děti, které do nich chodí, dospějí v generaci, která bude rozhodovat o dalším vývoji šumavské krajiny. Školky a školy společně se středisky environmentální výchovy Správy NP Šumava mají klíčovou roli při vzdělávání dětí, žáků a studentů k uvědomělé odpovědnosti chránit přírodu nejen na Šumavě, ale i celkově.

Čeho si na spolupráci s NP Šumava nejvíce ceníte, jsme se zeptali ředitele Všeobecného a sportovního gymnázia Vimperk Jana Heřty.

Národní park pro nás připravuje zábavnou i poučnou formou vnitřní i venkovní výukové programy, které využíváme zejména pro žáky nižšího stupně osmiletého gymnázia. Žáci mají k dispozici v centru environmentální výchovy zajímavé pomůcky, přírodniny a digitální materiály, které ve škole nemáme a na jejichž používání při výuce není čas. U žáků jsou oblíbené exkurze s odborníky, na kterých se dovidávají mnoho zajímavostí v oblasti fauny i flóry v NP. Ve výuce biologie vyučující využívají učební materiály, které NP škole poskytují. Někteří žáci se rádi zapojují do soutěží NPŠ.

Můžete říci, zda se během posledních deseti let změnilo vnímání a vztah studentů k přírodě?

Myslím si, že žáci mají pozitivnější vztah k přírodě a její ochraně. Napomáhají k tomu různé akce Národního parku Šumava, při kte-

„Vždy, když se setkám s dětmi, které si pamatují informace a zážitky z předchozích výukových programů, těší mě smysl našeho úsilí. Pravidelné přivádění dětí k přírodě, ať cestou reálných zážitků v ní nebo formou výukových programů ve škole, děti rozhodně formuje,“ říká lektor Stanislav Čtvrtník, vedoucí SEV Vimperk a Stožec.

„Mám radost, když se k nám děti i učitelé pravidelně vrací, nebo když v létě přijdou do střediska celé rodiny a říkají: jsme tady, protože naše děti k vám jezdí na programy, moc se jim tu líbí a chtějí, abychom to také viděli a prožili s nimi,“ říká Miroslava Michnová, vedoucí IS a SEV Kašperské Hory.

rých žáci navštěvují krásné kouty Šumavy, seznamují se s vývojovými fázemi lesních porostů, lépe chápou potřebu ochrany vybraných oblastí v NPŠ a principy lesního hospodaření.

Co Vám za léta spolupráce se středisky environmentální výchovy Správy NP Šumava udělalo největší radost, jsme se zeptali paní učitelky Dagmar Hraničkové ze ZŠ TGM v Sušici.

Musím konstatovat, že největší radost nám udělalo všechno, co pro nás střediska environmentální výchovy připravila. Každé září jsme s nadšením pročítali novou nabídku programů a nevěděli, které akci dát přednost. Byly vždycky perfektně připravené jak obsahově a materiálně, tak svojí interakcí přitažlivou pro děti a v neposlední řadě profesionálně vedené. Radost nám dělaly každoročně Dny Země, které děti braly opravdu jako svátek her, soutěží a poznání a nesmírně se na ně těšily. Nám pedagogům udělala radost akce „Uklidíme Česko“, které jsme se s dětmi mohli zúčastnit, ale organizaci za nás zařídila vždy milá paní Janošíková z IS a SEV Kašperské Hory. Radost jsme měli z nádherných sešitů, výukových materiálů, knih a dárek, které nám předávali lektori SEV i pan ředitel Hubený. S nadšením jsme přijali dárek v podobě sponzorství autobusu na poznávací výlet po Šumavě i s lektorem. Děti i my jsme byli skutečně vděční. No a největší rozruch vždycky způsobila soutěž Národní park ve školních lavicích. Myslím, že tato soutěž vytvořila řadu budoucích biologů a ochránců přírody.

Jaké typy programů, kterých se zúčastňujete, mohou být pro budoucí vztah dětí k přírodě nejvíce přínosné?

Jednoznačně akce, při kterých si děti samy mohou všechno osahat, vyzkoušet, prožít a zažít s lidmi, na nichž je vidět, že je jejich práce baví a věří v její smysl. Takže všechny dílničky, tematicky zaměřené výpravy do přírody, soutěže a besedy se zapojením dětí do programu. Nezažili jsme nikdy nudnou přednášku ani pouhou ukázkou vytvořenou prezentací. Za všechny akce pracovníkům SEV srdečně děkujeme a vážíme si, že můžeme být partnery NP Šumava.

Martina Kučerová

Správa Národního parku Šumava
martina.kucerova@npsumava.cz

Kaple Maria Rast am Stein a v

Z Vyššího Brodu po křížové cestě ke kapli Maria Rast am Stein a k vodopádům sv. Wolfganga

Začátek trasy

Vyšší Brod je známý především jednou z nejvýznamnějších kulturních památek jižních Čech, kterou představuje jediný mužský cisterciácký klášter v Česku. Pro dnešní výlet si ale zvolíme tři jiná zdejší zajímavá místa. Nacházejí se nad klášterem a lze je na 7 km okruhu po značených turistických cestách navštívit současně.

Mapka okružní trasy s trasovými body (vytvořeno na podkladu mapy z webu Mapy.cz)

Vzhůru po křížové cestě

Z vyššího Brodu vede na křížovou cestu zelená TZC, na níž se napojíte u lávky přes Vltavu tak, že z parkoviště pod klášterem (1) půjdete vlevo 100 m po hlavní silnici, po níž pokračuje zelená TZC přes náměstí (2), za ním odbočuje vpravo a stoupá 700 m nejprve po silničce mezi domky a pak po pěšině k prvnímu zastavení křížové cesty (3). Tu tvoří na délce 1 km celkem 14 zastavení zakončených Božím hrobem pod kaplí Maria Rast am Stein (4). Cesta byla vybudována v roce 1898, na všech zastaveních jsou kamenné kapličky osazené litinovými obrazy.

Dříve se tady konaly poutě několikrát v roce, dodnes se zachoval jen 15. srpen, den Nanebevzetí Panny Marie. Slavnostní procesí vychází od farního kostela sv. Bartoloměje ve Vyšším Brodě. Na trase je také několik laviček, kde si při poměrně příkrém výstupu můžete odpočinout a pokochat se výhledem na Vyšší Brod a na východní část Šumavy. Ruiny, kolem nichž se ke konci trasy prochází, jsou pozůstatky obvodových zdí bývalého hostince, který hostil tehdejší poutníky a kde se čepovalo klášterní pivo.

Křížová cesta – první zastavení

Vodopády sv. Wolfganga

Kaple a kostelík Maria Rast am Stein

Kaple Maria Rast am Stein

Maria Rast am Stein je kaple a kostelík nad Vyším Brodem (4). Tento německý název je dodnes místně i obecně zažitý. V překladu znamená Panna Marie odpočívající na kameni. Je poutním místem, k němuž je svahem Martinovského vrchu vedena již zmíněná křížová cesta. Původní kaplička postavená nad kamenem, na němž podle legendy odpočívala Panna Maria s Ježíškem, byla postupně vylepšována a obezděna žulovou stavbou. Na kameni je umístěna socha Panny Marie Sněžné s Ježíškem v životní velikosti. Kaple je dnes využita jako obrazárna (galerie ikon) a je zajímavá tím, že je zanesena do mapy tajemných míst Šumavy, neboť kámen uvnitř je označován jako aktivit, který vyzařuje nadprůměrnou energii. Pro návštěvníky je bohužel kaple běžně nepřístupná. Kostelík v pseudorománském stylu, který bývá uváděn také jako kaple, byl zásluhou vyšebrodského opata Leopolda Wackarže vystavěn v roce 1890. Před vchodem je kamenná kazatelna, u níž stával obrovský strom, z něhož zbyl jen mohutný pařez. Poutní místo s křížovou cestou je chráněno jako kulturní památka.

Vodopády sv. Wolfganga

Od areálu Maria Rast am Stein sestoupit cestou po zelené TZC k rozcestníku „Pod Martínkovským vrchem.“ (5) Odtud pokračovat po silničníce podle ukazatele na Vyší Brod po žluté TZC, která po 200 m (naproti přístřešku s informační tabulí) (6) pokračuje po lesní cestě do romantického údolí říčky Menší Vltavice, která sem přitéká z rakouské strany, kde pramení na svahu hory Sternstein (1 122 m) jako potok Dürnauer Bach a ve Vyším Brodě se vlévá do Vltavy. Od zaniklé obce Mnichovice vytváří v balvanitém korytu četné peřeje, z nichž nejmohutnější byly pojmenovány Vodopády sv. Wolfganga (po světcí, biskupovi v Regensburgu). Žil v 10. století, moudře řídil diecézi, zakládal kláštery a jejich řízení předával opatům. Pod spodním vodopádem (7) žlutá TZC překračuje říčku po dřevěné lávce, z níž je nejlepší výhled na dvě jeho kaskády. Vodopády a balvanité koryto Menší Vltavice jsou nejmpozantnější při větším průtoku vody a lze je bez nadsázky označit jako jeden z nejkouzelnějších koutů Lipenska. Žlutá TZC dál směřuje spolu s Opatskou stezkou dolů údolím Menší Vltavice ke klášteru. Můžete si ještě, zhruba 300 m od vodopádu (8), udělat krátkou zacházku k Opatské studánce (kamenná kaplička s kohoutkem), a pak pokračovat podél tzv. Opatského kanálu, kterým byla sváděna voda do Vyšebrodského kláštera (v současnosti slouží jako náhon

Vodopády sv. Wolfganga horní část

malé vodní elektrárny). Na konci se zastavte u renovované klášterní Rožmberské brány (9), na níž je zrestaurovaná unikátní obří renesanční freska ze 16. století. Odtud sejdete do výchozího místa nebo ještě můžete absolvovat prohlídku kláštera.

Obrázek sv. Wolfganga u spodní části vodopádu

Doprava do výchozího místa

Autem: přímo na zmíněné parkoviště pod areálem kláštera na břehu Vltavy (placené).

Vlakem: pravidelné spojení je z Č. Budějovic po trati 196 do železniční stanice Rybník s přestupem na trať 195 do železniční stanice Vyší Brod-klášter. Odtud vyjít po zelené TZC (ukazatel směr Vyší Brod náměstí).

Autobusem: nejvýhodnější přímé spojení je linkou 320021 (pouze 2x denně) z Českých Budějovic přes Český Krumlov do autobusové zastávky Vyší Brod, klášter, která se nachází přímo u parkoviště. Frekventovanější spojení z Českých Budějovic je linkou 320030 s přestupem v Kaplici na linku 330002 nebo linkou 320020 s přestupem v Č. Krumlově na linku 330065.

František Janout
janout.frantisek@seznam.cz

Šumava před sto lety

na snímcích Fotoateliéru Seidel XXI.

Museum Fotoateliér Seidel v Českém Krumlově ukrývá ve svém fotografickém archivu na 140 000 snímků z období před 100 lety. Legendární „kronikář Šumavy“ fotograf Josef Seidel a jeho syn František zachytili na svých snímcích dávnou tvář šumavské přírody a krajiny. Postupně Vám ji představujeme...

Myslivna Arnoštov byla důstojným místem i pro ubytování knížecích hostů. Foto: Josef Seidel, okolo 1900.

Myslivny v Arnoštově a v Černém lese u Záhvozdí

Když si cestovatel v neznámé krajině najme místního průvodce, nikdo se nediví. Když to bude domorodý lovec v Africe, Střední Americe nebo na ostrovech v Tichomoří, předpokládá se, že poradí a dovede až tam, kde podle pověstí místních lidí cestovatel pro svět objeví naprostý unikát. Koho si pro své unikáty měl „najmout“ Josef Seidel? Neřeberné množství kvalifikovaných odborníků z řad lesníků nejen ve Schwarzenberských službách bylo v jeho době stále připraveno. Právě rada, kde je nová paseka s výborným výhledem nebo schůdná pěšina měla pro fotografa se stativem, objektivy, skleněnými deskami a fotoaparátem vysokou cenu. Cenu neztratit se a vrátit se domů snímky, které obohatí nabídku Seidelova šumavského vydavatelství pohlednic.

Josef Seidel nebyl neznámý ani pro rodinu majitelů velké části šumavských lesů knížat ze Schwarzenberku. Fotografoval v krumlovském zámku a pro knížete Adolfa Josefa a jeho manželku Idu fotografoval všechny přicházející hosty jejich zlaté svatby v roce 1907. Před objektiv Josefa Seidela se postavili lesníci ve schwarzenberských službách, stejně jako jejich spolupracovníci, i ti nejposlednější lesní dělníci, ženy a děti obžínající malé stromky v lesních školkách.

Oba Seidelové vyfotografovali množství hájoven a výstavních mysliven po celé Šumavě nejen ve schwarzenberské správě. V tomto textu se budeme věnovat fotografiím myslivny Černý les (Schwarzwald) i Arnoštov (Ernstbrunn). Výstavní, patrové budovy byly často skutečnými perlami v lesní krajině vždy

připravené pohostit nebo ubytovat své knížecí majitele. Zároveň to bylo velmi dobré zázemí pro lesní personál. Samotné stavby byly svým technickým vybavením příkladem pro místní stavebníky.

Polesí Arnoštov bylo jedno z nejmladších vytvořených na krumlovském panství. V roce 1888 bylo rozhodnuto rozdělit revír Křišťanov, a tedy nutně postavit novou myslivnu, centrum revíru. Obydlí získal správce revíru s personálem. Nová myslivna v Arnoštově dostala číslo popisné 272, jedno křídlo tvořila obytná část hajného, stáje, seníky. Obydlí pro lesní dělníky stálo za myslivnou, mělo samostatnou kuchyni. Dále stál seník a stodola oddělené od uzavřeného areálu. Už v roce 1889 byly udělány první opravy. Za prvních dvanáct let byla myslivna několikrát opravovaná,

Hleďte zmizelou podobu šumavské krajiny v databance starých fotografií na www.seidel.cz a v Museu Fotoateliér Seidel v Českém Krumlově.

největší starosti dělala voda. Jednotlivé části střechy byly dokončovány a opravovány každoročně. Hned první rok bylo třeba odvést dešťovou vodu, opravovali vodovod, kotel na vodu a několikrát žumpu. Do roku 1947 patřila myslivna Arnoštov ke krumlovskému panství. Od roku 1950 spadá pod lesní správu Arnoštov Vojenských lesů a statků. Ve službě revírníka se v Arnoštovské myslivně vystřídalo od roku 1888 do roku 1945 třináct lesníků. Prvního Alexandra Schimauscheka Seidelův fotoaparát nezastihl, zato druhému Václavu Žlábkovi (ve službě 1893 – 1908) vytvořil velmi pěkný portrét. Roberta Tussara (ve službě 1910 – 1912) asi vyfotografoval ve skupině dalších lesníků. Karel Kühnel (ve službě v Arnoštově 1924 – 1929) si pravděpodobně pro portrét zašel do Seidelova ateliéru. Friedrich Prantl (1940 – 1942) nechal fotografovat alespoň svou malou dcerku. Posledním revírníkem do roku 1945 byl Eduard Steinocher (1944 – 1945), který se nechal vyfotografovat v roce 1942 ještě před nástupem do Arnoštova.

Polesí Černý les vzniklo v roce 1808 rozdělením revíru Veselí (Křišťanov). Vedle myslivny do revíru postupně patřily dvě hájovny Uhlíkov a Slunečná (Sonnberg, Kokeš). Stará myslivna byla přestavěna naposledy v roce 1844. O výstavbě myslivny pod Černým lesem bylo rozhodnuto na Hluboké v roce 1908. Myslivna měla být vybudovaná podle potřeb na správu, pohodlí a hospodářství se zřetelem na ubytování vzácných hostů v čase jarního tokání tetřevů a srnčích honů v létě. Z myslivny měl být umožněn volný výhled, měla být zřízena studna, kanalizace a odvodněny okolní louky. I když o stavbě myslivny bylo rozhodnuto v roce 1908, už rok předtím bylo vyzváno několik stavitelů k soutěži podle již připravených plánů. Ještě na začátku ledna 1912 kníže Adolf Josef popsal své představy o podobě myslivny. Věnoval se jak hospodářské části, tak hostinským pokojům. Na konci května 1912 byla zahájena stavba a už na začátku srpna byly položeny střešní tašky. Dodavatelé materiálů k výstavbě a dokončení zařízení byli voleni často z Rakouska.

Na konci vesnice, poměrně daleko od hluku byla myslivna Arnoštov postavena v roce 1888. Foto: Josef Seidel, okolo 1900.

Je dost možné, že koupelna a klosety byly jedny z prvních takových zařízení široko daleko. Ne všechno se povedlo, střechou zatékalo a výrobce dodaných cihlových střešních žlabů čtyři roky po dodávce oznámil, že jeho výrobky jsou porézní a tedy nevhodné proti vodě. Práci firmy z Welsu musel zachraňovat mistr z Velešína. Je zajímavé, že se ještě v průběhu stavby řešily některé dost velké detaily jako je třeba vytápění budovy. Je možné, že to bylo vyvoláno novým postupem, nebo novinkou, kterou chtěli majitelé panství zlepšit stavbu a komfort pro hosty.

V myslivně Černý les (dnes se jí říká myslivna Uhlíkov) se od roku 1808 vystřídalo deset revírníků. Posledním, poměrně dlouho sloužícím do roku 1945, byl Leopold Schuh. Právě délka služby na myslivně se podepsala na malém množství portrétů revírníků ve Fotoateliéru Seidel. Z deseti mužů zde sloužících od roku 1808 do roku 1945 se jich vystřídalo pět po roce 1883, kdy začínala být fotografie přístupnější. Dva z nich se dostali před objektiv fotoaparátu Josefa Seidela. August Saitz to nestihl, zato Karl John a předposlední Rudolf Schiffner se u fotoaparátu Josefa Seidela se známým fotografem setkali.

Václav Žlábek, druhý revírník v Arnoštově v letech 1893 – 1908. Foto: Josef Seidel, 1904.

**Zdena Mrázková, Petr Hudičák
(s využitím rešerší Mgr. Pavla Koblasy)**

Museum Fotoatelier Seidel,
Český Krumlov
hudicak@seidel.cz

Fotografii objednal zřejmě Rudolf Tusar (revírník v Arnoštově 1910 – 1912). Foto: Josef Seidel, 1916.

V pozadí dobře umístěná myslivna Černý les splnila přání knížete a umožnila volný výhled do vltavského údolí. Foto: František Seidel, asi 1938.

Omluva

Omlouváme se čtenářům, nedopatřením v tiskárně byly do zimního čísla Šumavy vloženy opět kartičky z podzimního čísla. Proto v tomto jarním čísle nalézáte dvojí vydání – kartičky a nové kvarteto, které patří do zimního čísla. Protože tento rok slavíme 30 let od založení Národního parku Šumava, budou v letošním roce v Šumavě místo kartiček kvarteta, se kterými si po nasbírání můžete zahrát a poznat i krásná místa Šumavy. **Redakce**

Sbírejte kvarteto Národního parku Šumava

U příležitosti 30 let Národního parku Šumava připravila střediska environmentální výchovy dárek pro čtenáře. V každém čísle časopisu Šumava najdete 8 karet, které postupně představí jednotlivé biotopy Národního parku či Chráněné krajinné oblasti Šumava. V tomto čísle nahlédnete do krás šumavských rašelinišť a řek. V dalších číslech na Vás čekají louky, smíšené lesy, horské smrčiny, ledovcová jezera, potoky a nejvyšší vrcholy Šumavy. Po sesbírání všech karet můžete hrát známou hru "kvarteto". Na karty si budete moci vyrobit originální krabičku podle předlohy, návod uvedeme na našich stránkách www.npsumava.cz.

Soutěže k 30. výročí vyhlášení NP Šumava

Pošli přání národnímu parku

U příležitosti 30 let Národního parku Šumava vyhlašují střediska environmentální výchovy Správy NP Šumava **celoroční soutěž „Pošli přání Národnímu parku Šumava“**.

Úkolem je vytvoření vlastní pohlednice (ilustrace, vlastní fotografie, grafické programy). Na přání je nutné uvést adresu autora. Každý měsíc od ledna do prosince vylosujeme 10 přání, jejichž autoři obdrží didaktické a propagační materiály středisk EV.

30 let Národního parku Šumava vyhlašujeme celoroční soutěž „Pošli přání Národnímu parku Šumava“

Úkolem je vytvoření vlastní pohlednice (ilustrace, vlastní fotografie, grafické programy).
 Na přání je nutné uvést adresu autora.
 Každý měsíc od ledna do prosince vylosujeme 10 přání, jejichž autoři obdrží didaktické a propagační materiály středisk EV.

Přání je možné odevzdávat přímo v informačních střediscích a v návštěvnických centrech.

Správa Národního parku Šumava
 Odběrní informačních středisk a EV
 Mgr. Jana Černá
 I. máje 260
 385 01 Vimperk

Výtvarná soutěž

K významnému výročí Národního parku také vyhlašujeme **výtvarnou soutěž na téma „30 let Národního parku Šumava“**. Ztvárnit můžete vše, co pro vás NP Šumava znamená, co z přírody v něm máte rádi – horské smrčiny a smíšené lesy, bezlesí, řeky a potoky, rašeliniště, ledovcová jezera a další. Ti nejmenší mohou namalovat i oblíbené zvířátko či rostlinku s jejich šumavským prostředím. Letošní výtvarnou soutěž pořádá Správa NP Šumava ve spolupráci s městem Vimperk v rámci festivalu *NaturVision – týden přírody*.

Informace k soutěžím najdete na webových stránkách www.npsumava.cz

Šumavská mozkovka rekordní

Již posedmé vybírali čtenáři časopisu Šumava a milovníci Šumavy na oficiálním webu Správy NP Šumava nejlepší populárně naučný článek popisující výzkumy na území Šumavy v rámci soutěže Šumavská mozkovka 2020. Rekordních 291 hlasujících vybralo jako nejlepší článek autora Karla Malíka „Sbírka knih Karla Klostermanna a postřehy z jeho tvorby.“

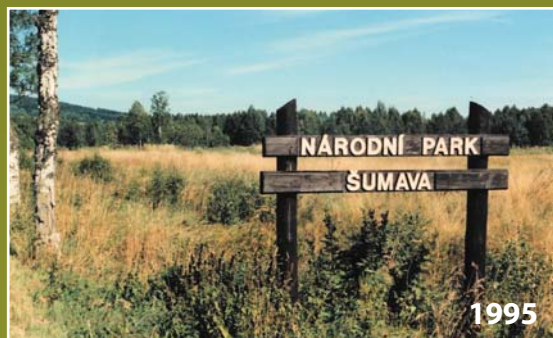
Druhé místo s celkovým počtem 80 hlasů získala Michala Bryndová z biologického centra Akademie Věd s článkem „Želvušky, neviditelné šampionky v přežívání“. Třetí místo s třiceti hlasy získal článek „Divoká, ale ne tak docela... Šumava v mladém pravěku.“ kolektivu autorů pod vedením Radky Kozákové z Archeologického ústavu AVČR. O jediný hlas méně, tedy 29, obdržel Ondřej Slavík z České zemědělské univerzity v Praze za článek „Neočekávaná cesta lipanů z řeky Řasnice k Lipnu a zase zpátky“. Pětaadvacet hlasů pak získala dvojice autorek Andrea Kučerová a Romana Roučková za článek „Záchrana populace rozhodníku huňatého – kriticky ohrožené rostliny otevřených pramenišť a rašelinných luk.“ Odborná porota vybrala jako nejlepší článek „Želvušky, neviditelné šampionky v přežívání“ Michaly Bryndové.

Soutěž Šumavská MOZKOVKA

Turistická infrastruktura v Národním parku Šumava 1991-2021

Od založení Národního parku Šumava prošel i turistický informační systém určitým vývojem. Na samém začátku zde byl systém nastavený CHKO, a to jen na přístupných okrajích území. Po proznačení sítě turistických tras byly stezky doplňovány o infrastrukturu, která sloužila (a doposud slouží) k informování, odpočinku a prohloubení zážitku návštěvníků národního parku.

1995

Vstupní značení – Panely na příjezdových cestách do území národního parku byly koncipovány jako jednoduché a srozumitelné označení. Původní dřevěné kmeny nahradily v roce 2014 zelené panely s 3D tiskem. Po skončení jejich životnosti se plánuje návrat k původní verzi v modernějším pojetí.

2020

2012

Informační panely
Gravírování do dřevěných desek se stalo časem díky novému technickému vybavení truhlárny zpracovanější. Mapy jsou dnes tištěné kvůli zpřesnění a to na materiál pro mnohonásobné použití. Vzor byl na počátku převzat ze sousedního Národního parku Bavorský les.

2020

2007

Turistické přístřešky
Přístřešky poskytují turistům úkryt před nepřízní počasí. Původní vzor „Sedlo“ byl z části nahrazen novým designem, odkazujícím na šumavskou architekturu – sedlové střechy s polovalbou. Důležité je zachování funkčnosti a úpravy za účelem prodloužení životnosti.

2019

2012

Odpočívadla
Lavičky a sedací soupravy jsou také vyrobené z přírodních materiálů. Místní smrkové dřevo bylo v rámci areálů návštěvnických center Kvilda a Srní navíc doplněno o žulové „nohy“, které by měly podstatně prodloužit životnost vybavení.

2016

2012

Vyhlídková panoramata
Daleké výhledy zvyšují atraktivnost území NP Šumava. Každý se snaží pojmenovat vrcholy na horizontu. Pomocníkem na více než desítku míst je deska s popisem výhledů. Celodřevěné provedení se postupně nahrazuje kvůli zpřesnění i trvanlivosti hliníkovými deskami.

2018

Text: Josef Štemberk

Foto: Markéta Rudlová a Archiv Správy NP

ISSN 0862-5166

9 770862 516001 01

www.npsumava.cz